

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Obchodní a kulturní zvláštnosti Mongolska

(bakalářská práce)

Autor: Šárka Matušková

Vedoucí práce: Ing. Soňa Gullová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Obchodní a kulturní zvláštnosti Mongolska“ vypracovala samostatně. Všechny použité zdroje uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 1. 12. 2007

Šárka Matušková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Soně Gullové za odborné vedení práce a odborné cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Jiřímu Šimovi DrSc., který stojí v čele Společnosti přátel Mongolska, a panu Ing. Jaromíru Dudákovi z MPO ČR za jejich ochotu poskytnout nové informace.

Mé největší díky patří vicepresidentovi Česko-mongolské obchodní komory, jehož jméno je Jargalsaikhan Dashdavaa, za jeho bezmeznou ochotu a vstřícnost podělit se semnou o své životní zkušenosti.

Obsah

Úvod	6
1 Základní teritoriální informace	8
1.1 Základní geografické údaje	8
1.2 Ekonomika	9
1.3 Podnebí	10
1.4 Vliv podnebí na charakter obyvatel	11
1.5 Doprava	12
1.6 Vnitropolitická situace	14
1.7 Historie	15
2 Kulturní zvláštnosti a zvyklosti	17
2.1 Oblékání a vzhled	17
2.1.1 Deel	17
2.1.2 Pokrývka hlavy	18
2.1.3 Obuv	18
2.1.4 Tradiční dámský oděv	19
2.1.5 Dávné účesy mužů	19
2.1.6 Současný styl	20
2.1.7 Oděv na obchodní schůzky	21
2.2 Symbolika	21
2.2.1 Barvy	22
2.2.2 Soyombo–symbol Mongolska	23
2.3 Jurta	23
2.4 Mongolská kuchyně	26
2.4.1 Místní speciality	26
2.4.2 Alkoholické a jiné nápoje	27
2.4.3 Způsob stolování	29
2.5 Víra	31
2.5.1 Náboženství	31
2.5.2 Ovoo	32
2.5.3 Státní a náboženské svátky	33

3	Obchodní jednání	35
3.1	Vztahy mezi lidmi	37
3.2	Význam času	38
3.2.1	Přístup k času	38
3.2.2	Fáze obchodního jednání.....	39
3.3	Verbální a neverbální komunikace	40
3.3.1	Způsob vyjadřování	40
3.3.2	Tykání versus vykání, oslovení	42
3.3.3	Vhodná a nevhodná témata ke konverzaci	43
3.4	Interpersonální vzdálenost.....	44
	Závěr	45
	Seznam literatury:.....	47
	Seznam příloh.....	49
	Příloha	50

Úvod

Neustále rostoucí význam hospodářských trhů na východě měl velký vliv na výběr tématu mé bakalářské práce. Pozornost firem se přesouvá nejen do východní Evropy, ale především do Asie. Mongolsko je rozsáhlá země, která zahraničním podnikatelům a investorům nabízí řadu příležitostí. Jedná se především o oblasti energetiky, geologie, vodních zdrojů, infrastruktury a stavebnictví. Tyto oblasti jsou v Mongolsku málo rozvinuté a do budoucna v sobě skrývají velký potenciál.

Česká republika se dříve řadila na druhé místo ve vzájemné výměně zboží a služeb. V roce 1993 ovšem došlo k nešťastnému rozhodnutí zrušit české velvyslanectví v Ulaanbaataru a tím přerušit diplomatické vztahy, které se navazovaly a upevňovaly již od roku 1950. Tyto vazby byly obnoveny znovuotevřením ambasády v roce 1998. Česká republika zůstala v podvědomí Mongolů a naše výrobky jsou uznávané díky své kvalitě a cenové dostupnosti. Navíc řada Mongolů studovala v České republice. České firmy si uvědomují tyto výhody a mongolský trh vnímají jako velkou výzvu.

Největší kámen úrazu představuje pro podnikatele a investory, kteří vstupují na nový trh Mongolska, jejich nepřipravenost a neznalost místního prostředí. I přes to, že bylo Mongolsko po dlouhou dobu pod vlivem Ruska a tím se v řadě rysů podobá Evropě, existují zde velké rozdíly v některých zvyklostech a ve způsobu života. Cílem mé práce je podat podrobný a komplexní obraz o mongolské společnosti a jejich zvycích a tradicích. Má práce je určena českým podnikatelům, kteří navazují první kontakty s mongolskou stranou a mým úkolem je připravit je na všechna úskalí, která mohou vzniknout odlišností našich kultur.

První kapitola podává základní teritoriální informace o zemi. Jedná se o širší rámec poznatků, který by měl poskytnout komplexní obraz o zemi, její velikosti, klimatu, vnitropolitické situaci, ekonomice a historii, která je pro Mongoly velice důležitá a to především díky osobě Čingischána.

Druhá kapitola se podrobně zabývá kulturními odlišnostmi. Informuje o specifikách mongolské společnosti tak, aby návštěvníci z cizí země mohli své chování přizpůsobit dané kultuře a předcházet tím nepříjemným „faux pas“. Tato kapitola je systematicky rozdělena do pěti subkapitol: odívání, symbolika, tradiční obydlí jurta, mongolská národní kuchyně a víra včetně národních svátků.

Třetí kapitola se snaží připravit podnikatele a investory na úskalí a na průběh navazování kontaktů v Mongolsku. Informuje je o tom, jak je to časově náročné a jak Mongolové chápou čas; jakým tématům se mají při konverzaci vyhnout a jaká témata jsou naopak pro rozhovor vhodná; jak mají svého partnera oslovovat a jaký dar mu mají přivést.

Byla bych ráda, kdyby tato práce vyvolala zájem o tuto zemi u laické i odborné veřejnosti jak v oblasti rozvoje turismu tak i budování obchodně-ekonomických vazeb.

1 Základní teritoriální informace

1.1 Základní geografické údaje

Mongolsko je velký vnitrozemský stát (viz Obrázek č. 1) s rozlohou 1 564 116¹ km². Do konce 19. století byl téměř dvojnásobný, patřila mu velká část Sibiře, kterou teď kontroluje Rusko a dále vnitřní Mongolsko, kontrolované v současnosti Čínou. V jižní části se rozkládá poušť Gobi a zhruba 45 %² z celkového území tvoří stepi a lesostepi. V Mongolsku je díky malému počtu obyvatel (2 951 786³) a tudíž velmi nízké hustotě osídlení (přibližně 1,89 obyvatel na km²) nádherně zachovaná příroda. V posledních letech je ovšem ohrožena velkým objemem těžby nerostných surovin. Ty vláda těží za účelem prodeje a získání finančních prostředků. Území je rozděleno na dvacet jedna krajů a hlavní město je Ulaanbaatar, ve kterém žije téměř polovina obyvatel (zhruba 1,3 milionů⁴).

Úředním jazykem je mongolština. Nejpoužívanějšími světovými jazyky je angličtina a ruština. Národní měnou je mongolský tugrik, který má velmi malou hodnotu. Kurz s nejčastěji používanou měnou je přibližně 1 USD = 1179 MNT⁵.

Obyvatelstvo tvoří z 87,7 %⁶ Chalchové, z 5,9 %⁷ Kazaši, z 2,7 %⁸ Durvúdové a zbytek jsou různé národnostní menšiny (např. Bajadi, Burjati).

¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mg.html>

² Kohn M., Mongolsko. Svojtka&Co., 2006

³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mg.html>
(červenec 2007)

⁴ http://www.welcome2mongolia.com/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=50

⁵ <http://www.mongolbank.mn/web/guest/home> (k 14.10.2007)

⁶ STI 2006 Mongolsko, část 1. Základní informace o teritoriu

⁷ STI 2006 Mongolsko, část 1. Základní informace o teritoriu

⁸ STI 2006 Mongolsko, část 1. Základní informace o teritoriu

1.2 Ekonomika

Mongolská ekonomika prodělala řadu ekonomických změn od počátku 90. let, souvisejících s přechodem od centrálně plánované ekonomiky k tržní. Největší rozmach tržních reforem byl zaznamenán v polovině 90. let.

Mongolsko je země rozsáhlá a v mnoha oblastech civilizací nedotčená. Není tedy divu, že jak domácí vláda, tak řada jiných zemí zde vidí příležitost pro těžbu surovin. Rozsáhlé nerostné bohatství země je jejím velkým potenciálem do budoucna. Hlavním pilířem domácí ekonomiky je těžba minerálních nerostů mimo paliv, která přispívá k HDP 25 %⁹ a přináší 70 %¹⁰ výdělku z celkového exportu. Těžba minerálních zdrojů se řídí podle zákona z roku 2006, kterému předcházela zákon o těžbě minerálů z roku 1997. Mezi hlavní nerosty patří měď, molybden, zlato, fluority a uhlí. Nejvýznamnějším a největším dolem je v Mongolsku Erdenet, který se zabývá těžbou mědi a molybdenu. Důl spravuje mongolská vláda ve spolupráci s Ruskem. Zlato se těží především povrchově a na exportu se podílí 31 %¹¹.

Dalším stěžejním odvětvím ekonomiky je zpracovatelský průmysl, který zahrnuje produkci vlny, kašmíru, kůže, získaných zpracováním surovin ze živočišné výroby, dále produkci textilních produktů a výrobu potravin a nápojů. Mongolsko se podílí na světové výrobě kašmíru zhruba 25 %¹². Chov dobytka je tedy pro mongolskou ekonomiku důležitý. Díky tradičnímu způsobu života je chov dobytka základním zdrojem příjmu a tedy i zaměstnáním většiny venkovského obyvatelstva.

⁹http://www.mongolianembassy.us/eng_economy_and_trade/economy_and_trade.php

¹⁰http://www.mongolianembassy.us/eng_economy_and_trade/economy_and_trade.php

¹¹http://www.mongolianembassy.us/eng_economy_and_trade/economy_and_trade.php

¹²<http://www.un.int/mongolia/trade.htm>

Mongolsko je od roku 1997 členem WTO. Díky tomu musí plnit povinnosti s tím spojené týkající se liberalizace obchodu. V lednu roku 1991 bylo Mongolsko přijato do programu GSP a od 1. července pak i do GSP+. Tento program zřídila EU a jeho cílem je minimalizace cel a kvót na dovoz ze zemí, které jsou v tomto programu zařazeny. Celková hodnota exportu Mongolska činila v roce 2005 1 064 877,8 tisíce USD¹³ a v roce 2006 1 542 761,7 tisíce USD¹⁴. Na základě těchto údajů můžeme říci, že došlo k výraznému nárůstu exportu. Ze zemí EU se nejvíce vyváží do Itálie a Velké Británie. Česká republika je na sedmém místě s hodnotou 788,8 tisíce USD¹⁵. Mezi další země, kam nejvíce směřuje mongolský vývoz, patří především Čína, dále USA, Kanada, Rusko a Jižní Korea. Jak již bylo zmíněno, největší podíl na exportu mají vytěžené minerály, pak textilie a produkty živočišné výroby.

Hodnota importu dosáhla v roce 2005 1 184 352,8 tisíce USD¹⁶ a v roce 2006 1 485 609,8 tisíce USD¹⁷. To znamená také meziroční nárůst. Srovnáme-li import s exportem, zjistíme, že v roce 2005 dosáhla obchodní bilance deficitu, ale v roce 2006 přebytku. Ze zemí EU se nejvíce dováží z Německa, Francie a Polska. Česká republika je na šestém místě s hodnotou 5 944,2 tisíce USD¹⁸. Z ostatních zemí se nejvíce dováží z Ruska, Číny, Japonska a Jižní Koreje. Co se komodit týče, nejvíce se dováží minerály, elektronika, auta a jiné dopravní prostředky, potraviny a zelenina a produkty chemického průmyslu.

1.3 Podnebí

Mongolsko má suché drsné vnitrozemské podnebí. Léta jsou krátká a příjemná, zimy kruté a dlouhé. Mezi letními a zimními teplotami panují vysoké rozdíly. Zvláště krutým zimám čelili Mongolové v letech

¹³ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 53

¹⁴ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 53

¹⁵ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 53

¹⁶ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 57

¹⁷ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 57

¹⁸ www.nso.mn, Bulletin June 2007, str. 57

1999-2002, kdy mnozí přišli o svá stáda a začali se stěhovat do hlavního města. Zima přetrvává mezi říjnem až dubnem a zemi pokrývá hustý bílý sníh. I v jarních měsících jako je duben a květen mohou turistu překvapit náhlé sněhové bouře a chlad, teplotní výkyvy v rámci jednoho dne se mohou vyšplhat na rekordních 37°C. Každoročně je zde však přes dvě stě šedesát dní slunečních a tak je Mongolsko nazýváno zemí modrého nebe. Od konce července a celý srpen trvá období dešťů.

Do Mongolska je tedy lepší cestovat v letních měsících a konkrétní data se přizpůsobují cílové oblasti. Cestuje-li se na sever, doporučuje se začátek července. Je-li konečnou zastávkou poušť Gobi, je ideální září nebo říjen.

Mongolové mají velmi silný vztah k přírodě, protože v ní prožijí celý svůj život a jsou na ní závislí, proto prosí přírodu o shovívavost. K přírodě jsou velmi ohleduplní, cizinci se může zdát, že až příliš. Voda v řece a jezeře musí zůstat čistá a s plýtváním se zde také nesetkáme. Při mytí nádobí i při hygieně, zachází s vodou velmi šetrně. Naberou si malou miskou a v ní se umyjí. Země je zase zdrojem potravy a k té se chovají také s úctou, proto nosí boty se špičkou mírně zahnutou nahoru, aby do země nekopali. Díky takovému chování zůstala příroda v Mongolsku téměř panensky nedotčená, ale vzhledem k bohatým nalezištím nerostných surovin je jen otázkou času, kdy bude krása a neposkvrněnost narušena.

1.4 Vliv podnebí na charakter obyvatel

Mentalita Mongolů byla ovlivněna řadou faktorů. Významný vliv mělo a nadále má podnebí. Drsné podmínky v rozsáhlé stepi dělají z Mongolů velice nezávislé osoby, které se mohou spolehnout jen sami na sebe, proto jsou velice samostatní. Rozsáhlost území zformovala u mongolských pastýřů bystrost a výborný zrak. Pastýř vás třeba upozorní na ovci v dáli na horizontu a vy, ať děláte, co děláte, nevidíte nic. Díky této pozorovací schopnosti mají smysl pro detail, jsou výborní lovci a dokážou poznat svou zaběhlou ovci ve stádu, čítajícím několik desítek kusů. Každé ráno začínají tím, že si stoupnou před jurtu a pozorují okolí. Sledují obrazce z mraků, sílu větru a chování dobytka. Podle toho pak soudí, co se dělo přes noc nebo co bude přes den následovat. Další jejich předností,

kteřou ovlivnila velikost země, je výborný, vrozený orientační smysl. Mongolové používají mapy velice zřídka. Pokud je budete žádat o pomoc při hledání správné cesty k vašemu cíli, nebudou vám říkat, abyste jeli nejprve doprava na východ a po několika kilometrech zase doleva na západ. Řeknou vám, abyste jeli rovně a za sedmým vrškem odbočili doprava.

Mongolsko se řadí k chudým zemím a životní úroveň obyvatel je nízká. Téměř třetina obyvatel žije pod hranicí chudoby, která je stanovena na příjem nižší než třicet dolarů za měsíc. Při bližším prozkoumání zjistíte, že na tom daná skupina obyvatel nemusí být nezbytně zle, i přes to, že jsou bez práce delší dobu. Je to dáno především vysokým stupněm soudržnosti rodiny. Má-li jeden z členů dobré zaměstnání, podporuje finančně zbytek rodiny a to i včetně všech sourozenců. Někdy získává rodina prostředky od příbuzných pracujících v zahraničí.

Velká část populace žije stejným způsobem, jako žili kdysi jejich předkové. Rozsáhlé území a nízká zalidněnost vedou k tomu, že umístění škol je pro řadu rodin nedostupné. Pro děti to znamená v lepším případě cesta několik hodin v sedle koně, v horším případě jsou děti ubytované přímo ve škole a rodiče je pak vídají třeba jen jednou za jeden až několik měsíců.

1.5 Doprava

Doprava ve městech a na venkově je velice odlišná. V hlavním městě Ulaanbaataru nebudete mít žádný problém odchytnout si taxi. Běžné je zastavit prakticky jakékoli auto a po domluvě vás řidič odveze tam, kam si přejete. Cenu je však dobré domluvit předem, neboť byste pak mohli být nemile překvapeni. Budete-li mít štěstí, bude řidič znát Českou republiku nebo dokonce pár vět česky. Takový řidič vám jistě udělá dobrou cenu za přepravu a vy se mu můžete odvděčit pohlednicí rodného města.

Cestování vnitrozemím je poněkud náročnější. Prakticky zde neexistují asfaltové cesty, ale jen prašné. Tento fakt je překážkou rozvoje turistiky. Pronajmete-li si vlastní auto, je dobré mít sebou průvodce nebo osobu, která se ve stepi vyzná a na požadované místo vás dovede. Tato možnost se však moc nedoporučuje. Mongolové ve městech prakticky nedodržují silniční předpisy a ani barvy na semaforu, pokud tam nestojí

policista. I velmi zkušený řidič by se nejspíš nevyhnul dopravní nehodě. Vzhledem k tomu, že jsou cesty prašné, bývají často nesjízdné, vlivem vydatných dešťů nebo táním sněhu. Nová cesta se však vytvoří snadno, prostě pojedou podél stávající. Pak se stává, že je ve stepi vyjetá cesta tak široká, jako by se mělo jednat o osmiproudou dálnici. Zpestřením bývají i přejezdy přes koryta řek, ve kterých auta často uvíznou. Pokud vám průvodce řekne, že cílová stanice je poměrně blízko, připravte se na mnohakilometrovou cestu. Mongolové mají pro vzdálenosti poněkud odlišné měřítko.

Jsou-li vaše finanční možnosti omezené, je v nabídce mnohem úspornější cestování. Dopravu mezi městy zajišťují menší mikrobusey ruské výroby, s kapacitou dvanácti osob včetně řidiče (viz Obrázek č. 2). Každé město má určené stanoviště těchto vozů a stanoven je i čas odjezdu, ten je však jen orientační. V praxi to funguje tak, že se čeká, až se auto naplní. Tak se pak není čemu divit, když se odjezd zpozdí i o několik hodin.

Kapacita mikrobusu také není pro Mongoly určující. Prostě se vezme do auta tolik lidí, kolik přijde, samozřejmě počet závisí na vzrůstu a rozměrech osob. Není ale problém, naložit do mikrobusu o polovinu více osob než je kapacita, což při velkých vzdálenostech mezi městy není zrovna komfortní přeprava. Když se konečně auto rozjede, neznamena to, že míří k cíli. Řidič si před cestou často vyřizuje své soukromé záležitosti, dokonce se zastavuje u příbuzných a přátel, aby se s nimi rozloučil. Určitou útechou pro cestujícího cizince mohou být časté zastávky. Ty však nejsou z důvodu odpočinku, nýbrž kvůli častým poruchám těchto ruských automobilů. Místní obyvatelé berou tento druh dopravy za samozřejmost a cestu zvládají s úsměvem.

Obvyklým dopravním prostředkem je kůň, ke kterému mají Mongolové zvláštní vztah. Říká se, že kůň má pro Mongola větší cenu než člověk. Mongolsko je země s nejvyšším počtem koní na jednoho obyvatele. Kůň a jiný dobytek je pro venkovana jediný zdroj života. Pastevci jsou dodnes na koních závislí. Pokud navštívíte jurtu, jejíž majitel vlastní koně, je vhodné mu ho pochválit. Koně jsou opravdu překrásní a to proto, že jim majitelé věnují hodně času a velkou péči. Děti už od malinka pomáhají mužům se všemi povinnostmi kolem koní.

1.6 Vnitropolitická situace

Mongolská ústava člení moc do tří oblastí stejně jako Česká republika, tj. na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Moc zákonodárná přísluší parlamentu, který se nazývá Ikh Hural. Parlament je jednokomorový a má 76 křesel. Současným předsedou parlamentu je od poloviny roku 2005 Nyamdorj. Zástupci parlamentu jsou voleni na 4 roky ve veřejných volbách. Právo volit mají obyvatelé Mongolska, kteří k tomu mají oprávnění, tj. dosáhli věku 18 let. Volební právo je tajné s rovností všech hlasů. Mezi hlavní úkoly parlamentu patří definování pojmu hranice státu, vyhlášení válečného stavu, sestavování státního rozpočtu, schvalování zákonů, jmenování, odvolávání a nahrazování premiéra a jednotlivých členů vlády, schvalování zvoleného prezidenta, včetně možnosti ho odvolat.

Moc výkonná je tvořena prezidentem a vládou (viz Obrázek č. 3). Volby se konají jednou za 4 roky a probíhají ve dvou kolech. Nejprve navrhne každá politická strana nebo seskupení stran svého kandidáta, ze kterých bude prezident vybrán. První kolo voleb je formou přímého hlasování. Volit mohou obyvatelé, kteří dosáhli věku 18 let. Hlasování je samozřejmě tajné. Kandidát je považován za zvoleného prezidenta jen v případě, že získal většinu všech voličů. V případě, že v prvním kole nebyl určen jednoznačný vítěz, postupují do druhého kola dva kandidáti s největším počtem hlasů. Pokud ani ve druhém kole nezvítězí žádný kandidát, vyhlásují se nové volby. Prezident může vykonávat danou funkci maximálně dvě volební období. Poslední prezidentské volby byly v květnu roku 2005, kdy se prezidentem stal Nambariin Enkhbayar.

Moc soudní reprezentují tři kategorie soudů. První je soud první instance. Tento soud je poměrně oblíbený, neboť udržuje úzký kontakt s lidmi. Může přijímat rozhodnutí o všech případech kromě rozsudků souvisejících s Nejvyšším soudem a odvolacím soudem. Druhou kategorií jsou již zmíněné soudy odvolací, na které mají lidé právo se obrátit v případě, že nesouhlasí s rozhodnutím soudu první instance. Třetí kategorii tvoří Nejvyšší soud, který byl zřízen nově přijatou ústavou

v roce 1992. Tento soud je tvořen celkem 13 soudci, z toho je jeden hlavní, který je do své funkce jmenován hlavou státu na dobu šesti let.

1.7 Historie

Poprvé se setkáváme se jménem Mongol v Číně v 7. století. Oblast Mongolska ovládal národ Ujgurů, který změnil obyvatelé z barbarů na kulturní obyvatelstvo, kladoucí důraz na dobré skutky. Ujgurové vytvořili nové písmo, které se používalo až do poloviny minulého století.

Nejvýznamnější osobností Mongolska je Čingischán, v překladu to znamená Pán oceánů. Narodil se pod jménem Temüdžin v druhé polovině 11. století. Byl velmi silnou osobností a podařilo se mu sjednotit rozdrobené mongolské kmeny a v roce 1206 vyhlásil samostatnou Mongolskou říši a postavil se do jejího čela. Byl krutým válečníkem a díky krvavým válkám vytvořil největší říši, rozkládající se od Pekingu až po Kaspické moře. I přes svou krutost upřednostňoval diplomacii, pokud to bylo možné a zemi obohatil o písmo, první právní kodex, založil tradici náboženské snášenlivosti a rozvíjel i umění. Po smrti Čingischána se moci chopili jeho čtyři synové a pokračovali v expanzi. Na západě se dostali až na území dnešního Polska a v Asii si nakonec podrobili celou Čínu. Bylo velmi náročné vládnout tak rozsáhlé říši a držet tak mnoho národů pohromadě. Zlom přišel v polovině 14. století, kdy byli Mongolové vyhnáni navždy z Číny a jejich říše se začala rozkládat. Rozdrobila se na řadu drobných národů, které mezi sebou opět neustále válčily. Země se tak dostala ve vývoji do fáze stagnace.

V roce 1911 vyhlásila mongolská knížata nezávislost na Číně a sestavila teokratickou vládu, v jejímž čele stál *bogdchán*. Nezávislost netrvala dlouho. Po revoluci v Rusku roku 1917 se ruská pozice oslabila, čehož dokázala využít Čína a roku 1919 vpadla do Mongolska. Počátkem roku 1921 byli Číňané vyhnáni další nemilosrdnou armádou bělogvardějců. Mongolská armáda za podpory bolševiků dobila hlavní město v červenci téhož roku. Byla vytvořena Mongolská lidová strana, která se chopila vlády. V čele byl sice ponechán *bogdchán*, který ve skutečnosti neměl žádnou moc.

Roku 1924 byla vyhlášena Mongolská lidová republika jako teprve druhá socialistická země na světě. Po nástupu Stalina k moci začali i v Mongolsku zásadní změny. Soukromé hospodaření bylo zakázáno, šlechtě se zabavila půda a přerozdělila se mezi drobné pastevce, kteří museli vytvořit družstva. Nemilosrdně se postupovalo i vůči náboženství. Od 60. let, kdy se v Mongolsku změnila vůdčí osobnost, nastalo období relativního klidu.

Od poloviny 90. let se zrealizovala řada demokratických reforem a situace se uvolňovala. Po řadě demonstrací byla v březnu roku 1990 svržena vláda a v červenci se pořádaly volby. Velkým překvapením bylo vítězství komunistů (Mongolská lidová revoluční strana), kteří získali celkem 85 % křesel v poslanecké sněmovně. V roce 1992 byla přijata nová ústava, podle které se Mongolsko stalo demokratickým parlamentním státem. Až v roce 1996 byli poprvé poraženi Mongolskou demokratickou koalicí. Tato strana se zaměřila na politiku radikálních demokratických a tržních reforem. Během tohoto volebního období se u moci vystřídaly celkem 4 vlády. Veřejností proběhlo několik skandálů týkajících se braní úplatků poslanci. Za vlády demokratů byl zaznamenán velký nárůst korupce. Mnoho obyvatel zchudlo, neboť demokraté se soustředili na hlavní město a zapomněli, že většina obyvatel žije na venkově. To mělo velký vliv na další volby v roce 2000, kdy opět zvítězila Mongolská lidová revoluční strana a počtem 72 z celkových 76 křesel. K žádným velkým změnám v ekonomice bohužel nedocházelo a obyvatelé byli nespokojeni a tak se opět v následujících volbách roku 2004 velká část voličů přiklonila k demokratům. Vítězem se staly dvě strany, Mongolská lidová revoluční strana s počtem 37 křesel a Mongolská demokratická koalice s počtem 36 křesel. Zbylá 3 křesla připadly nezávislým. Obě vítězné strany se ovšem dokázaly dohodnout a vytvořily velkou koalici, která se drží u moci do současnosti.

2 Kulturní zvláštnosti a zvyklosti

2.1 Oblékání a vzhled

Mongolové byli ve stylu oblékání ovlivněni především klimatickými podmínkami a tradičním kočovným způsobem života. Klima je v Mongolsku kruté a velmi nevyzpytatelné. Během jednoho dne se může teplota měnit v rozpětí až dvacet stupňů. Obzvlášť z jara je počasí velmi zrádné, kdy z krásného prosluněného nebe se během chvíle začnou sypat vločky sněhu, a strhne se sněhová bouře. Tomu všemu museli Mongolové přizpůsobit svůj způsob odívání a zvládli to brilantně.

2.1.1 Deel

V žádném šatníku nesmí chybět tradiční oděv *deel*, který má opravdu díky svému provedení všestranné využití (viz Obrázek č. 4). Může sloužit jako hlavní oděv či jen jako kabát, ale i jako deka nebo dokonce stan. *Deel* uchrání člověka proti mrazu, větru i ostrým paprskům slunce. Velký důraz je kladen na kvalitu a to jak látky tak i provedení, neboť i povolený šev či špatně přišitý knoflík se může stát ve stepi osudným a stát mongolského jezdce život. *Deel* je uprostřed stažen opaskem, který může být dlouhý až několik metrů a často se na něj přichytává třeba nůž, hrníček. Opasek je tak dlouhý proto, že omotá-li si ho jezdec vícekrát kolem sebe, zpevní mu záda, což je při rychlé jízdě na koni velmi důležité. Prostor, který vznikne přepásáním v oblasti hrudníku, slouží k uschování jiných drobných předmětů. Rukávy jsou velmi dlouhé a nosí se ohrnuté a v případě náhlého ochlazení se srolují a nahrazují tak rukavice. *Deel* na zimní a letní období se liší, zimní je podšitý kožešinou a letní je z tenčího materiálu. Dříve se vyráběly z plátna, po rozvoji obchodu s Čínou se přešlo k hedvábí.

Každý Mongol má ve své skříni slavnostní *deel*, který je krásných pestrých barev a bohatě zdobený vyšíváním. V současnosti je stále populárnější nosit při slavnostních událostech nebo svátcích tradiční oděv. Například svatba se koná defakto nadvakrát. Nejprve je svatba v evropském stylu a poté se koná tradiční obřad v tradičním oděvu.

2.1.2 Pokrývka hlavy

V Mongolsku se můžeme setkat s více než stovkou druhů pokrývky hlavy (viz Obrázek č. 5). Liší se způsobem použití, zda se jedná o každodenní nošení nebo jen slavnostní, i pro jednotlivé věkové kategorie a pohlaví.

Nejvíce se nosí takzvaný *louz* (viz Obrázek č. 6). Je to malá čapka s ohrnutými okraji, které se v zimě shrnují a v létě naopak vyhrnují. Pokrývka hlavy je důležitou součástí oděvu a často bývá bohatě vyšívána hedvábím a sametem a navíc ozdobena barevnými stužkami a střapci. Stužka bývá nejčastěji červená, a proto jsou Mongolové často nazýváni „červení střapatí Mongolové“. Výšivky na čepici nám podávají informace o věku a o společenském postavení osoby, která ji nosí.

Pravidla etikety ohledně nošení pokrývky na hlavě jsou v Mongolsku odlišná oproti Evropě. My jsme zvyklí, že muži ze zdvořilosti klobouk z hlavy smekávají, v Mongolsku je to přesně naopak. V dávných dobách v Mongolsku platilo, že muž ani žena nesměli chodit po ulici a ani vstupovat do cizího domu s odkrytou hlavou. Teď už tomu tak sice není, ale přesto je vhodné při vstupu do jurty, nebo když někoho uvítáme, mít na hlavě nějakou pokrývku. Vítáme-li hosta nebo mu přejeme do života zdraví a máme při tom čepici na hlavě, dáváme tím dané osobě najevo, že k ní chováme úctu a respekt. Naopak pošlapeme-li někomu jeho pokrývku hlavy, bere se to jako urážka.

2.1.3 Obuv

Tradiční mongolské boty se nazývají *gutul* a jsou ideální pro jízdu na koni (viz Obrázek č. 7). Prostorný vnitřek zajišťuje pohodlné nošení a zvednutá špička chrání jezdce před zaklíněním ve třmenech v případě pádu z koně. Boty jsou hodně vysoké a tuhé, a to proto, aby se v nich dobře chodilo v létě ve vysoké trávě a v zimě ve sněhu. *Gutul* se nosí s plstěnými ponožkami, které se vyrábí na míru a jsou plně přizpůsobeny tvaru boty. Část ponožek, která vyčnívá z bot, je opět bohatě zdobena výšivkami různých ornamentů a kůží.

Jiným často nošeným botám se říká *boitog*. Ty jsou naopak vhodné na lov nebo na dlouhé pěší túry. Většinou bývají nižší. Nosí se i v zimě,

a aby do bot nepadal sníh, váže se přes boty pás kůže. Obuv se nejčastěji vyrábí z kůže ze skotu, ale i z jelena, divokých koz nebo ovcí. Proces výroby je velice zdoluhavý a náleží ženám.

2.1.4 Tradiční dámský oděv

Tradiční ženský úbor je světlý a honosně zdobený. V dnešní době se s kompletní podobou kostýmu setkáme prakticky už jen v muzeu. Moderní ženy nosí při slavnostních příležitostech jen zdobený *deel* stejně jako muži.

Tento tradiční úbor používal kontrastních barev jako je zelená a červená (viz Obrázek č. 8). Základ tvořil *deel* a přes něj si ženy oblékaly hedvábnou a bohatě ornamenty zdobenou bundu. Urozené ženy nosily navrch dlouhý lehký plášť. Nedílnou součástí byla pokrývka hlavy, vyšívána zlatými a stříbrnými nitěmi, doplněna perlami a jinými korálky a na vrchu měla červenou bambulku. Jako krásný doplněk sloužily velmi dlouhé náušnice (viz Obrázek č. 9). Bohatě zdobený kostým a drahé šperky měly přilákat pozornost procházejících mužů. Zvláštností je, že tento pestrý kostým nosily pouze vdané ženy. Mladé svobodné dívky a ženy ho neměly ani tak pestře zdobený ani kontrastních barev.

Mongolské ženy mívaly velmi dlouhé vlasy, z nichž se vytvářely složité účesy. Velice zajímavě vypadal účes, kdy se ženě vlasy stáhly tak, že vypadaly jako rohy, ovšem obrácené směrem dolů (viz Obrázek č. 10). S tradičním mongolským úborem jsme se mohli setkat v novém dílu filmu Hvězdné války, který zde oblékla filmová princezna Amadala (viz Obrázek č. 11).

Doplňkem tradičního kostýmu byla malá taška, ve které žena nosila voňavku, plivátko, doplňky k sloužící k úpravě pleti a některé ženy šňupací tabák.

2.1.5 Dávné účesy mužů

Povídky a legendy ze střední Asie dokazují, jak velký důraz kladli v minulosti mongolští bojovníci na vzhled vlasů, neboť to byl symbol ctnosti a nepřemožitelnosti. Tradicí většiny kočovných kmenů bylo nosit vlasy spletené v určitém stylu a platilo to pro všechny muže bez ohledu na společenské postavení. Muži si zvláštním způsobem vyholovali hlavu.

Vrch hlavy si téměř vyholili, ale uprostřed si nechávali pramen, který jim zasahoval do čela někdy až k obočí. Zbylé vlasy se na temeni rozdělily na dvě stejné části a ty pak visely spletené za ušima (viz Obrázek č. 12). Od týlu ke krku byly vlasy také vyholeny. Tento styl stříhání a česání se udržoval po velmi dlouhou dobu, neboť Mongolové věřili, že účes má magickou sílu.

V současné době patří mezi tabu dotýkání se hlavy i vlasů pokud to osoba sama výslovně nepovolí. Někdo by se mohl ptát, zda Mongolové navštěvují vůbec kadeřníka. Odpověď je ano, ale své stříhání si vždy pečlivě plánují, protože věří, že některé dny jsou vhodné na stříhání a jiné ne.

Velká vážnost se přikládá prvnímu stříhání. Pro chlapce se jedná o věk mezi třetím a pátým rokem u dívky mezi čtvrtým a šestým rokem. Pro tuto významnou událost se vybírá příznivý den v létě nebo na podzim. Na tuto slavnost se dítě oblékne do svých nejlepších svátečních šatů a pozve si své nejlepší kamarády, celé příbuzenstvo i sousedy. Obřad zahajuje speciálně vybraná osoba, která jako první ustříhne pramen vlasů z čela. Poté postupně přistupují jednotliví hosté a každý ustříhne pramínek. Pokud se některý z příbuzných se nemohl na obřad dostavit, nechává se malému dítěti pramínek vlasů na týlu, aby si ho chybějící osoba mohla později ustříhnout sama. Obřad končí tehdy, když se ostříhají všechny vlasy kromě svazku na čele (viz Obrázek č. 13). Matka dítěte po celou dobu ustřižené vlasy schovává do hedvábného šátku, který se uschová a slouží jako amulet, který má dítě chránit a přinést mu dlouhý a šťastný život. Pro hosty se uspořádá malá oslava a dítě dostává darem malou kozu, jehně nebo hříbě.

2.1.6 Současný styl

Mongolsko je země plná kontrastů a to samé platí pro oblékání. Rozdíl mezi venkovem a hlavním městem je veliký. Venkov je velmi chudý a proto obyvatelé nepřikládají oblečení takovou váhu. Lidé jsou zde oblečení tradičně do *deelu*, který není ani výrazně zdobený ani vyšívaný. Jak jsem již psala, zdobený *deel* se nosí jen při zvláštních příležitostech. Malé děti vidíme spíš v otrhaných kalhotách a tričku či svetříku. I přes to,

že je venkov tradiční, můžeme vidět, jak pastýř místo v *deelu* a na koni nahání své stádo v džínech a na motorce.

Oproti tomu je hlavní město velmi moderní. Ve stylu oblékání je nutné rozlišovat, zda se jedná o mladou generaci nebo o tu starší. Starší lidé chodí oblečení decentněji a potkáme je většinou v tradičním oděvu, to znamená v *deelu*. Jak jsem již naznačila, mladá generace se obléká evropsky. Není nic neobvyklého potkat dívku v krátké džínové sukni a v tílku, pokud to dovolí počasí. I přes to, že dívky se oblékají evropsky, klade se důraz na jejich vzhled z hlediska morálky. Dívky by měly vypadat slušně, proto délka sukně není vyzývavá a ani se nehodí nosit trička, která příliš odhalují, především dekolt.

2.1.7 Oděv na obchodní schůzky

Na obchodní schůzky se mongolští partneři oblékají zcela evropsky. Muži nosí klasický oblek, který je spíše tmavých barev, jako je černá, modrá nebo šedá. Volba barvy košile závisí jen na dané osobě, ale většinou se setkáme s bílou anebo modrou barvou. Kravata tvoří doplněk pro celkový dobrý vzhled a barva se volí podle barev košile a obleku.

Způsob oblékání žen na obchodní schůzky je trochu odlišný od mužského. Některé ženy se oblékají také zcela evropsky, takže na schůzku přijdou buď v kalhotovém nebo sukňovém kostýmku. Barva oděvu nemá opět stanovená pravidla, takže to závisí jen na ženě. Je zde řada žen, které dávají přednost tradičnímu oděvu. To platí jak pro obchodní schůzky, tak i pro diplomatické nebo státnické delegace, kdy manželky významných státníků přijíždějí v tradičním hedvábném a vyšívaném *deelu*.

2.2 Symbolika

V Mongolsku se setkáme s ornamenty poměrně často. Hojně používaný je geometrický uzel. Tento uzel má symbolizovat věrnost, přátelství, štěstí a dlouhověkost. To vše je vyjádřeno pomocí systematicky spojených geometrických tvarů jako například čtverců a kruhů. Tímto uzlem se nejčastěji zdobily dveře jurty, sloupy chrámů a výrobky z kůže. Příkladem může být složitý spletenec křížů, který měl přinést deset tisíc let štěstí.

Rostlinný ornament patřil ke každodennímu životu Mongolů. Používal se jako výzdoba, žádný jiný skrytý význam v sobě nemá. Nejčastěji se vyšíval na oděv nebo na vnitřní stěny jurty, ale zkrášlovaly se jím i předměty denní potřeby. Neboť se jednalo o výšivky zlatými a barevnými nitěmi, závisela úroveň výzdoby na zručnosti ženy.

Příroda a zvíř hrály pro kočovné kmeny velmi důležitou roli, byly zdrojem potravy a tedy i života. Zoomorfní ornament se rozšířil především v sochařství a malířství. Každé zvíře symbolizovalo něco jiného, například hlava koně myšlení, ryba bdělost a myš plodnost dobytka. Malbami zvířat byly zdobeny interiéry lamaistických chrámů. Jednalo se o posvátná zvířata, kam patří třeba lev a drak. Obrazy zvířat se zdobila i sedlová výstroj, vyjadřující přání jezdce, aby byl kůň rychlý a neúnavný.

Náboženství mělo na symboliku také velký vliv. Tento symbolický ornament měl vystihovat svět kočovného bojovníka, příkladem jsou pečtidla, znaky rodu. Zdobily se ním ale i dveřní výplně, vstupní portály chrámů a jeho interiéry, rituální předměty. Ornamenty se vyráběly vyšíváním, vykládáním z drahých kovů, rytím do dřeva a kamene.

2.2.1 Barvy

Nejen jednotlivé tvary, ale i barvy v sobě skrývají hlubší význam. Mongolové pracují s pěti základními barvami. Modrá barva představuje oblohu, symbol věčnosti a věrnosti, bílá čistotu, žlutá lásku a sympatii, červená radost a vítězství, černá neštěstí a bídu. Každá barva mohla být nahrazena jiným nerostem nebo drahým kovem. Pro modrou to byl tyrkys, pro žlutou zlato a jantar, pro červenou červený korál a pro bílou topas. Tvar a velikost ornamentu jsou přizpůsobeny místu, které má zdobit. Ornamenty na chrámech jsou viditelné už z dálky, kdežto v jurtě ho musíme mnohdy hledat, jak je malý a je mnohem barevnější.

Mongolové holdují pestrým barvám, neboť si tak chtějí vykompenzovat šedý život a tak není nic neobvyklého potkat staršího muže v červené čepici a fialové bundě.

2.2.2 Soyombo–symbol Mongolska

Nejstarším symbolem v Mongolsku je znak *soyombo*, který má představovat svobodu a nezávislost mongolského národa. V roce 1924 se stal součástí národní vlajky (viz Obrázek č. 14). Vrch znaku je tvořen ohněm o třech plamenech. Každý plamen zastupuje jednotlivá časová období, minulost, současnost a budoucnost a značí rozkvět mongolského národa v těchto obdobích. Pod ohněm je vyobrazeno slunce a půlměsíc. Tyto starověké symboly představují oblohu, kde mladý měsíc je otec národa a zlaté slunce matka.

Dva trojúhelníky, směřující dolů symbolizují oštěp a šíp a značí porážku nepřítele. Úkolem dvou ležících úzkých obdélníků je stabilizovat kolo, které se nachází mezi nimi. Mají ho navést na správnou cestu čestnosti a morálky, což je poselství pro Mongoly, aby čestně sloužili národu. Kolo uprostřed vypadá skoro stejně jako ying yang, ale není to tento znak. V Mongolsku mu říkají symbol dvou ryb. Každá ryba zastupuje jedno pohlaví. Neboť v Mongolsku věří, že ryba nikdy oči nezavírá a ani nespí, jsou ryby symbolem ostráživosti. Svislé obdélníky po vnějších stranách představují pevné zdi a vyjadřují věrnost a soudržnost mongolského národa.

2.3 Jurta

Zdroj: www.genomad.com

Kočovnému způsobu života museli Mongolové přizpůsobit své příbytky. V centru města se běžně setkáme s cihlovými domy a nepozorujeme žádný velký rozdíl oproti evropským městům. Na okraji města a především na venkově je tomu ale jinak. Typickým mongolským obydlím je jurta, jinak řečeno *ger*, která splňuje podmínky kočovného života. V jurtě žijí tři čtvrtiny obyvatelstva celé země. Jurtu můžeme

přirovnat k jakémusi stanu. To znamená, že ji můžeme podle potřeby kdykoli složit, což nezabere víc jak hodinu, vydat se na cestu a na jiném místě opět postavit. Mongolsko je zemí všech, proto si můžete rozložit jurtu opravdu kdekoli. Někteří obyvatelé jurtu neskládají a převážejí ji vcelku na voze (viz Obrázek č. 15). Stavba jurty leží překvapivě na bedrech ženy, její povinností je i přinést novou jurtu věnem do manželství.

Jurta musí vydržet náročné klimatické podmínky, proto je mnohem pevnější než stan. Aby její obyvatelé přečkali v pořádku zimu, musí poskytovat dostatek tepelné ochrany. Jurta má kruhovitý tvar a kopulovou střechu, díky tomu odolá krutým větrům a sněhovým bouřím. Někdy se kolem jurty staví val z půdy nebo kamenné zídky, které mají zvýšit ochranu proti silnému vichru. V období dešťů se po vnějším obvodu kope strouha k odvodu přebytečné vody. Zajímavostí je, že kostra je navržena tak, že drží sama o sobě a není třeba žádné vnější zakotvení do půdy nebo vnitřní sloupy. Jen velmi velké jurty s těžkou střešní korunou potřebují dva podpěrné sloupy, ale s takovými se setkáme zřídka.

Základ tvoří dřevěná kostra a po obvodu natažená dřevěná rohož (viz Obrázek č. 16). Teplo zajišťují tlusté plstěné vložky a ochranu proti vodě vrchní neprodyšný plášť, který se v průběhu teplých letních dnů vytahuje nahoru, aby jurtou proudil příjemný průvan. Dveře bývají z pravidla dřevěné a jsou krásně a barevně zdobeny a vždy musí vést na jih (viz Obrázek č. 17). Uprostřed stojí kamna, která slouží nejen jako zdroj tepla, ale i jako vařič (viz Obrázek č. 18). Jako palivo se používá sušený dobytčí trus. Obyvatelé nemají nouzi o dostatek světla, neboť střecha je z části tvořena průhlednou folií, skrz niž pronikají sluneční paprsky. Některé jurty jsou připojeny na elektrické vedení. Jurty, které tuto možnost nemají, používají k získání energie třeba i solární panely připevněné na střeše jurty. Energie z nich získaná jim stačí třeba k provozu televize. Stále větší popularitě se těší prkenná podlaha, ale může být jen i z filcového koberce, pod který se v zimě přidává zhruba deset centimetrů sena a vrstva plsti.

Rodinná jurta, ve které žije až deset lidí, je zpravidla o průměru pět a půl až sedm a půl metru a její uspořádání uvnitř je přesně stanovené.

Pro muže je určen prostor směrem vlevo ode dveří, směrem na západ, pod ochranou boha velkého nebe. Ženám patří prostor vpravo ode dveří, směrem na východ, pod ochranou boha slunce. V ženské části se skladuje veškeré kuchyňské vybavení a zásoby vody, v mužské pak jezdecká výstroj a vaky s kumysem. Prostor na opačné straně, než jsou vchodové dveře, náleží nejstarším členům rodiny nebo nejváženějším návštěvám a děti sedávají u dveří. Na zadní straně bývá buddhistický oltář, jenž zdobí fotografie rodiny.

„Jurta není jen obyčejné obydlí, má mnohem hlubší význam. Mongolové říkají, že v konstrukci je přítomen celý vesmír. Střecha zastupuje nebeskou klenbu a otvor pro dým slunce. Krb v sobě skrývá pět základních prvků země, a to sice hlínu, dřevo, kov, oheň a vodu.“[24] Oheň je pro Mongoly posvátný, neboť v něm sídlí božstvo chránící dům a rodinu, proto se oheň hlídá, aby nevyhasl a aby se do něj neházely odpadky.

Při vstupu do *geru* je zvykem jen rozrazit dveře a rozhodně neklepat. Na venkově to působí přirozeně, ale ve městě je to v mnohých situacích velmi neslušné. Za neslušné to považuje ale jen cizinec, místní lidé to nepovažují za nic neobvyklého. Tak je běžné rozrážet dveře u lékaře, když chtějí nakouknout do ordinace. Prakticky nikde se neklepe. Žena by rozhodně neměla počítat s tím, že jí někdo podrží dveře. Lidé vstupují do místnosti a budov tak, že otevřou dveře jen pro sebe a bez ohledu na to, že za nimi někdo jde, je pustí.

Mongolové jsou velice přátelští a tak každého, kdo se u jurtu zastaví, pozvou dál. Na dveře se nikdy neklepe, neboť dveře jsou chloubou obydlí. Místo klepání můžete hlasitě zvolat „*nokhoi khor*“, což ve volném překladu znamená „mohu vstoupit“. Při vstupu je nutné dát si pozor, abyste nešlápli na práh a nedrželi se provazů *geru*, protože se to považuje za nezdvořilé. Host se vítá pozdravem, složeným ze čtyř otázek: „Máš se dobře? Má se tvoje rodina dobře? Je tvůj dobytek/ovce tlustý? Je tráva dobrá?“. Na všechny otázky odpovězte ano, i přes to, že to není pravda. Mongolové se v cizí jurtě chovají jako doma a to samé se očekává od hosta. Prostě se chovejte sebevědomě, dělejte si, co chcete, jen odpočívejte. Domáci mají pro hosta vždy připraveno drobné pohoštění. Mongolové jsou šťastni

za každého návštěvníka a cizince, je to pro ně zdroj nových informací a také možnost si popovídat. Lidé jsou zde otevření a rádi si otevřeně popovídají o své rodině.

Host by se měl za pohostinnost a vstřícnost odměnit. Určitě nebude vyzván, aby platil penězi. „*Je dobré však přinést drobný dárek. Na venkově obzvlášť potěší věci jako mouka, cukr nebo tabák. Postačí i drobnost, třeba pohlednice rodného města nebo zapalovač.*“ [20]

2.4 Mongolská kuchyně

Mongolská kuchyně byla ovlivněna kočovným způsobem života, který přetrvává do současnosti. Kočovníci jedí to, co jim dá jejich stádo. Skladba potravin je značně ovlivněna ročními obdobími. V létě se stávají základní potravinou mléčné výrobky, v zimě zase převažuje maso.

2.4.1 Místní speciality

Mongolsko je nazýváno zemí masa. Obyvatelé dokáží za den zkonsumovat až dva kilogramy masa. Mongolové upřednostňují skopové, které dělí na dvě skupiny. První je nazývána *Char mach*, což je černé nebo-li libové maso a druhá *Cagan mach*, což je bílé nebo-li tučné maso. Čím je maso tučnější, tím ho místní obyvatelé považují za hodnotnější. V mongolštině se výraz *char* užívá pro věci špatné, proto tedy pro maso černé. Kromě skopového se běžně setkáte i s velbloudím či jehněčím masem. Ne každý velbloud je ale určen i k potravě. Bílý velbloud se zabíjet nesmí, protože je symbolem štěstí a čistoty. Maso bývá jen povařené ve speciální hliníkové konvi s trochou česneku, cibule a mrkve. Oblibě se také těší sušené maso, které si Mongolové berou na delší cesty nebo ho přidávají do polévek. Při vaření se minimálně používá sůl či jiné koření, takže jídla nejsou tak pestrá na chuť.

Každá země má svá gastronomická specifika. V Indii a Číně nejvíce jedí rýži, Mongolsko se vyznačuje pestrostí těstíček, kterých mají na sto druhů. Nejčastěji je dělají do tvaru kapes, které plní masem a zeleninou a vaří je nad párou nebo pečou na ohni. Příkladem je jídlo *cujvan*, což jsou kousky těsta pomalu vařené v páře. K nejoblíbenějším jídlům patří *búdz*, knedlíčky plněné masovou směsí vařené na páře a dále pak *chúšúr*,

smažené pirožky plněné masem. Další zvláštností je, že v obchodech nenajdete chleba, na který jste zvyklí doma. Místní chleba je velmi podobný našim lángošům, dělá se z mléka a mouky a pak se smaží v hlubokém oleji. Při nakupování v místních krámcích si musíte dávat velký pozor, zda vám prodavač vrací správnou sumu peněz. Většinou tomu tak není. Jedná se o malé částky, tak je jen na vás, zda nad tím mávnete rukou nebo se budete domáhat svého práva. Sami Mongolové tomu říkají tzv. Bílá daň.

Největší národní pochoutkou je grilovaný svišť. Pro Evropana může být velkým zážitkem účast při lovu tohoto velmi plachého zvířete. Lovci se pohybují po stepi s klacky a vehementně mlátí do země a snaží se sviště vystrnadit z jeho nory. Jen co vyleze, je zastřelen. Nejzkušenější lovci se pohybují ve stepi na motorce a kořist střílí za jízdy, jsou schopni ulovit za den 5–8 kusů. I rituál opracování kořisti je velmi zajímavý. Nejdřív se svišti uřízne hlava, následně je vykuchán a do prázdné dutiny se dají horké kameny a ta se uzavře nejčastěji pomocí drátu. Zvíře se nestahuje z kůže jako u nás. Srst je opálena letlampou a poté seškrábána klacíkem a nakonec se svišť rožní zhruba dvacet minut. I přesto, že je tepelně dobře opracován, nedoporučuje se toto jídlo cizincům. V srsti těchto hlodavců totiž přežívá roztoč, který je přenašečem dýmějového moru. Tyto nepříjemné nemoci jsou v Mongolsku poměrně časté.

Jak už bylo naznačeno, mléčné výrobky jsou velmi rozšířené. Mléko může být kravské, ovčí nebo kozí. *Chórmog* je speciální jogurt, který je řidší a vyrábí se z velbloudího mléka. Mongolové si moc nepotrpí na sladkosti, takže se s nimi moc nesesetkáváte. Jako moučník se podávají kousky sušeného tvarohu, který je tvrdý jako kámen. Jindy se jako zákusek nabízí sladká smetana, která se dělá z kravského mléka. To se krátce povaří a jeden den se nechá odstát, aby se smetana usadila. Pokud je smetana z jačího mléka, je dvojnásobně sladší.

2.4.2 Alkoholické a jiné nápoje

Statistiky ukazují, že v Mongolsku připadá na jednoho člověka, bez ohledu na pohlaví, věk a sociální postavení, spotřeba dvanácti litrů alkoholu ročně. Pití se stalo národním znakem a to díky vlivu Ruska.

Před třiceti lety bychom mohli o většině Mongolů říct, že byli téměř abstinenti. Již v dobách mocného Čingischána se od pití alkoholu společnost odrazovala. Alkohol mohli pít pouze osoby starší třiceti šesti let, a to jen slabý, s obsahem alkoholu do patnácti procent. V období socialismu došlo k výrazným změnám. Na přelomu padesátých a šedesátých let se začali stavět první továrny na výrobu vodky. Začala velkolepá kampaň propagující pití alkoholu a výhody z toho plynoucí. Tato kampaň se netýkala pouze měst, ale oběhla celou zemi, a tak se pití tvrdého alkoholu rozšířilo natolik, že je to jeden z mnoha charakteristických rysů národa.

Přestože se opět do popředí pomalu dostává omezená konzumace alkoholu až abstinence, můžeme se setkat i s názorem, že každý, kdo odmítne pít vodu, je pokládán za slabocha. S tímto názorem se setkáme spíše u místního obyvatelstva. Hosty a cizince je nezdvořilé nutit pít alkohol. Současná mladá generace ovšem už dává přednost pivu, proto se setkáme s hospůdkami, kde točí místní pivo, ale i dovážené, a to především z Koreje.

Národním nápojem je *ajrak*, u nás známý jako *kumys*, což je nápoj ze zkvašeného kobyliho mléka. Mléko se nechává zrát v pytlích půl roku na slunci. Během této doby proběhne řada chemických reakcí, jejichž výsledek je zmiňovaný alkoholický nápoj *kumys*. Alkohol je ve velmi nízké koncentraci, jen pouhá 3 %. Při přátelských posezeních vypijí Mongolové tohoto nápoje dva až tři litry na osobu.

Dalším oblíbeným alkoholickým nápojem je *šimi archi*, což je určitá forma vodky, vyráběná opět z mléka. Výroba je zdoluhavá, neboť prochází sedmi stádií destilace. Oproti klasické ruské vodce je mnohem méně koncentrovaná, avšak je silnější než *kumys*. Obsah alkoholu se pohybuje do patnácti procent. Pro Mongoly je mnohem vhodnější slabší alkohol. Vědecký výzkum totiž prokázal, že Mongolům v krvi chybí určitý druh enzymů, který štěpí tvrdý alkohol. Proto se Mongolové opijí mnohem rychleji a je dokázáno, že většina přestupků a trestných činů je spáchána pod vlivem alkoholu.

Mongolský čaj je součástí téměř všech sezení a má rozšířenou tradici, bohužel má však tento čaj nízkou kvalitu. Podává se čaj černý nebo zelený, který se pije s kobyliím mlékem, dále bývá více či méně přisolen,

omaštěn máslem a někdo jej ochucuje praženou moukou či zrním. V neustále větrném podnebí je čaj osvěžující, zahřeje a dodá tělu odpařenou sůl. Při pití čaje není vhodné diskutovat, probíhá mlčky. První miska s čajem se podává hostiteli a pak všem ostatním podle stupnice od nejstaršího muže až po nejmladší dítě. Nese-li hospodyně misku čaje, nenecháme jí ho pouze postavit na stůl, ale přerušíme svou dosavadní činnost a čaj od ní oběma rukama převezmeme. Čaj se pije ihned a bez ochutnání se na stůl neodkládá. Šálek se drží za dno, a ne za horní okraj.

2.4.3 Způsob stolování

Velmi oceněnou vlastností Mongolů je jejich pohostinnost a to v kteroukoli denní i noční hodinu. Tato vlastnost plyne z rozlehlosti krajiny a klimatických podmínek, neposkytne-li hospodář přístřeší, může poutník do rána zahynout, neboť k další jurtě jsou to desítky kilometrů větrnou a mrazivou nocí plnou vlků. V městských oblastech to platí sice jen s nadsázkou, ale i tak počítejte, že vás mongolský partner pohostí. Jestliže zvolí restauraci, bude určitě s tradiční národní kuchyní. Mongolové zvou ale raději svého partnera k sobě domu. Zahraniční strana musí pozvání samozřejmě opětovat. Málokdy se počítá s tím, že to udělá ještě v Mongolsku. Pro cizince je totiž prostředí neznámé. Pozvání opětuje v momentu, kdy přijede mongolská strana do jeho země. V případě České republiky, se na oplátku zve téměř vždy do restaurace, neboť Češi oddělují obchodní a soukromé záležitosti.

Mongolské stolování je poměrně neformální. Záleží na tom, kde se pohoštění koná. Ve venkovské jurtě se sedí na zemi kolem stolu, na kterém je jedna společná mísa s jídlem a žádné talíře ani příbory kolem. Jí se rukama a popřípadě koluje jeden společný nůž. Při nabírání jídla používejte výhradně jen pravou ruku. Po skončení jídla si můžete otřít ruce hadříkem, ten je ovšem také společný pro všechny. Při pozvání do domu se jí běžně příbory.

Pokud je hostovi nabídnuto místo, měl by ho bez prodlení přijmout a ne se procházet a okukovat domácnost, a dokud všichni u stolu nedojí, je velmi neslušné vstávat a od stolu odcházet. Při jídle se nepřekládá noha

přes nohu a ani se nenatahují před sebe. Pokud sedíte na židli, mějte nohy u sebe a pokud se sedí na zemi, tak je mějte pod sebou. Pít a jíst ve stoje je také nezdvořilé. Číše nebo jiné předměty se předávají pravou rukou, podpíranou pod zápěstím rukou levou. Předávaná věc se naopak přijímá oběma rukama, které na výraz úcty případně podložíme pod ruce dárce. Posvátná místa a obětní mohyly obcházíme po směru slunce, stejně jako předáváme kolující nápoj nebo jídlo.

Odmítnutí jakéhokoli prvně nabízeného pokrmu je velmi neslušné. Pokud však projevíte úctu a zájem nad tradičními pokrmy, je možné je posléze slušně vrátit. S alkoholem je to mnohem složitější. Odmítnutí a omlouvání je příliš složité a tak je lepší dělat, že jste se trochu napili a pak skleničku předat hostiteli, který ji dopije. *„Pití vodky může být spojeno s krátkým rituálem na počest nebeských bohů a čtyř světových stran. Většinou se namočí prsteník levé ruky do vodky a cvrnkne se jím čtyřikrát do vzduchu a stejným prstem si přejedete po čele.“* ([1]; str. 51)

Mlaskání a srkání není zakázáno, ba dokonce je vítáno, neboť se to chápe jako vnímání pokrmu všemi smysly a navíc tím dáváte hospodyně najevo, že vám chutná. Prázdný talíř je signál, že host nemá dost, takže nechcete-li přidat, nechte něco na talíři.

Pokud se do role hostitele dostanete ve svém obydlí, nesmíte nechat hosta odejít, aniž byste ho pohostili přinejmenším čajem a sladkostmi, spíše ale teplým jídlem, bez ohledu na denní či noční dobu a (což je pro cizince někdy dost náročné) bez ohledu na činnost, kterou jste měli původně započatou.

V případě, že si chcete zajít na jídlo sami, nabízí se několik druhů stravovacích zařízení. Nejvíce rozšířené jsou klasické jídelny pod názvem *guandzy*. Jsou umístěny podél hlavních cest a nabízejí polévku a tradiční jednoduchá jídla. Na venkově bývají umístěny v jurtách, takže návštěva takové jídelny vám přiblíží život místních obyvatel. Obvyklá otevírací doba se pohybuje mezi 10–19 hodinou, můžeme ovšem narazit na jídelnu, která má otevřeno celých 24 hodin.

Restaurace jsou pro mnohé Mongoly luxus, který si nemohou dovolit. Tyto zařízení jsou již čisté a bývají otevřeny mezi 10–22 hodinou. Jídelní lístky jsou až na výjimky psané azbukou. Pokud si vyberete jídlo

a chcete si ho objednat, může vás potkat nemilé překvapení, když vám číšník oznámí, že to bohužel nemají. To není nic neobvyklého. Menu bývá často velmi pestré, takže je zákazník velmi potěšen, ve skutečnosti si můžete objednat sotva polovinu z nabízených jídel.

Prakticky vůbec se na ulici nesetkáte se stánkem s občerstvením. Mongolové tvrdí, že jídlo by bylo znečišťované prachem a výfukovými plyny.

2.5 Víra

2.5.1 Náboženství

V roce 1990 byla obnovena svoboda vyznání. Zhruba 80 %¹⁹ obyvatel se hlásí k buddhismu mahájánského vyznání, který se praktikuje v Tibetu. Asi 5 %²⁰ vyznává islám a asi 5 %²¹ křesťanství. Zbylých 10 % Mongolů jsou ateisté. Křesťanství se těší velké oblibě a procento jeho příznivců roste a to jak ve městech, tak na venkově.

Buddhismus se v Mongolsku objevil už koncem 13. století, ale opravdu se uchytil až o tři století později. Období temna začalo v roce 1924, kdy zemřel poslední *bogdchán* a socialistická vláda zabránila vyhledání jeho nástupce. Období vyvrcholilo rokem 1937, vysláním armády, aby zlikvidovala náboženství v celé zemi. Na sedm set klášterů bylo zničeno a asi sedmnáct tisíc mnichů bylo uvězněno, nikdo už se s nimi nesetkal. Až po pádu komunismu a vyhlášení práva svobodné víry se buddhismus začal obnovovat. Otevřelo se na sto šedesát klášterů. Díky tomu, že bylo náboženství zakázané přes padesát let, došlo k jeho částečnému zapomnění. Současná generace mnohdy nerozumí textům buddhistických rituálů. Druhým problémem je nedostatek vyškolených buddhistických lámů.

„Islám vyznávají hlavně Kazaši, žijící v Bajan–Ölgiském ajmaku. Jedná se o muslimy sunnitského vyznání. Tito Kazaši udržují kontakty

¹⁹ Kohn M., Mongolsko. Svojtka&Co. 2006, s. 31

²⁰ Kohn M., Mongolsko. Svojtka&Co. 2006, s. 31

²¹ Kohn M., Mongolsko. Svojtka&Co. 2006, s. 31

s islámskými skupinami v Turecku, někteří dokonce absolvovali svatou pouť do Mekky.“([1]; str. 33)

Křesťanství je šířeno misionáři. Mongolské úřady se jich obávají, neboť se jedná o členy různých fundamentalistických sekt. Ti využívají problémů země, jako je chudoba, nezaměstnanost, alkoholismus a domácí násilí k získávání nových členů.

Šamanismus je původním náboženstvím Mongolska, převládajícím za doby Čingischána. Postupem času byl však vytlačován a v současnosti jej praktikují obyvatelé žijící na severu země. V jednotlivých regionech se však jeho podoba může lišit. Stěžejní roli hraje šaman, kterým může být muž i žena. Jeho hlavní funkcí je léčit nemoci vyvolané blouděním duše. Dělá také prostředníka mezi světem lidí a světem duchů. Z šamanismu vyplývá jeden zvyk, se kterým se běžně setkáme v současnosti. Lidé se po smrti nepohřbívají, málokde nalezneme hřbitov. Tělo zemřelého se odveze do rozlehlé stepi, kde se o něj má postarat příroda.

„V Mongolsku se setkáte jako v každé zemi s pověrami. Nikdy nemiřte nohou na ohniště, oltář ani na jinou osobu.; Spěte vždy tak, aby vaše nohy směřovaly ke dveřím.; Pokud jste na někoho šlápli nebo zavadili o něho nohou, okamžitě mu potřeste rukou.; Nestoupejte na práh, ani se přes něj nenahýbejte.; Nesahejte nikomu na klobouk.“([1]; str. 27)

2.5.2 Ovoo

Zdroj: www.noxx.cz

Ovoo je zvláštní mohyla, původně tvořená jen z hromady kostí zvířat, které jsou nahromaděny na kamenném oltáři. Kostí bývaly z rodového šamanského obřadu obětování, který se nazývá Tailgan. Mohyla v sobě skrývala duše daného území.

Dnes má jiný význam. Při putování stepí se s nimi můžete setkat na významných křižovatkách nebo kopcích. Jejich úkolem je přinášet štěstí lidem, kteří projíždějí kolem. Podmínkou je ale provedení speciálního rituálu. *„Ten spočívá v tom, že se ovoo obejde třikrát ve směru hodinových*

ručiček a při každém okruhu se na hromadu něco přihodí. “[20] Někdo se při rituálu modlí, jiní si něco přejí. Na hromadu se může přihodit cokoliv. Pak se člověk nesmí divit tomu, že tam jsou nejen kosti zvířat, ale i lahve od vodky nebo různé součástky automobilů. *Ovoo* je posvátné a je zakázáno do něj kopat, brát z něj jakékoli předměty, ale i v okolí lovit a přespávat. Pokud se některé z těchto pravidel poruší, věří se, že to přináší nemoc, v horším případě i smrt. *Ovoo* není jen hromada nepotřebných věcí, bývá zdobena látkovými stuhami modré barvy. Modrou barvou proto, že modrá je posvátnou barvou buddhismu.

2.5.3 Státní a náboženské svátky

Oficiálními svátky jsou 1. leden Nový rok, lunární Nový rok, 11-13. červenec svátek Nadaam, 25. říjen Den ústavy a 26. listopad Den republiky.

Lunární Nový rok patří k hlavním svátkům a nazývá se *Cagán sar*, v překladu to znamená bílý měsíc. Bílá barva představuje čistotu a světlo. Datum se rok od roku liší, obvykle se slaví tři dny koncem ledna nebo koncem února. Přesné dny oslav každoročně ohlašují místní lámové. Tento svátek je spojen s oslavami konce mrazivé zimy a příchodem jara, kdy se vše probouzí ze svého spánku. Traduje se, že *Cagán sar* je den zrození Mongolů a od tohoto dne jsou všichni Mongolové o rok starší. Vše kolem tohoto svátku symbolizuje štěstí a radost. Oslavy začínají v předvečer, kdy se rodina loučí se stávajícím rokem a Nový rok se vítá ne o půlnoci jako u nás, ale v brzkých ranních hodinách prvního dne v novém roce. Oslavy jsou spojeny s bohatou hostinou. Hlavním jídlem je ovce a to tak velká, jakou si může rodina dovolit koupit. Množství tuku na stole je otázkou cti. Na hostině nesmí chybět *búdy*, knedlíčky plněné skopovým. Jsou nositelem symbolů tohoto svátku. Do jednoho knedlíčku se schovává stříbrná mince. Tomu, kdo ji najde, přinese štěstí. Všichni jsou oblečeni ve slavnostním, mládež si obléká tři vrstvy, lidé středního věku pět vrstev a staří lidé sedm vrstev. Blahopřejí si, postupně od nejstarších k nejmladším, poté pak sousedům.

Nadaam je svátek oslavující vítězství národní revoluce dne 11. července 1921. Oslavy začínají 11. července a trvají dva dny. Program

oslav je pestrý a zahrnuje soutěže v tradičních sportovních disciplínách jako je zápas, střelba z luku, jízda na koni. V současné době se přidaly i další disciplíny-volejbal, basketbal, lehká atletika, šachy a podobně. Oslavy v hlavním městě Ulaanbaataru získaly v průběhu posledních let už jinou podobu a mohou působit trochu hektickým dojmem. I přes to lákají mnoho turistů a město je v těchto dnech takřka přeplněno. Pokud si nezamluvíte hotel s dostatečným předstihem, je prakticky nemožné sehnat ubytování na poslední chvíli. Ceny jak za ubytování tak za potraviny i jiné služby jsou mnohem vyšší než obvykle. Vydáme-li se však za hranice města, můžeme prožít oslavy v tradičním stylu.

Nejvýznamnější disciplínou je zápas, který je výsadou mužů. Muži jsou oděni do tradičního oblečení (viz Obrázek č. 19), které se skládá z vysokých kožených bot, ze slipů ozdobených výšivkami a hedvábné vesty. Vesta zakrývá jen ruce a záda, nikoli hrud'. Proč musí být hrud' odhalená? Traduje se legenda, že jednou vyhrála ulaanbaatarský turnaj žena. Aby se to už nikdy neopakovalo, změnil se předepsaný oděv na vestu s odhalenou hrudí. Průběh zápasu má svá přesná pravidla. Soupeří spolu vždy jen dva zápasníci a cílem je porazit toho druhého na zem nebo ho donutit, aby se hlavou nebo ramenem dotkl země (viz Obrázek č. 20). Délka zápasu není stanovena a tak se klidně může stát, že zápas bude trvat několik desítek minut až hodin. Než zápas začne, přistoupí bojovníci k mongolské státní vlajce a začíná jakýsi tanec, kdy bojovníci pomalými a krouživými pohyby napodobují let bájného ptáka garudi, kterého takto žádají o jeho sílu a pomoc v zápase.

Pro děti je určena disciplína dostihy. Věkové omezení je dáno horní hranicí třinácti let, žádná dolní hranice stanovena není. Proto může soutěžit i třeba čtyřleté dítě, což není žádnou výjimkou. O většině mongolských dětí se říká, že na koni umí jezdit dříve, než se naučí pořádně chodit. Trať bývá dlouhá deset až patnáct kilometrů. Malý soutěžící mohou být oblečeni do svátečně vyšíváných šatů s překrásně zdobenými sedly, ale i jen do starých otrhaných tepláků a jezdicí bez sedla. Zajímavostí je, že vítězem se nestává jezdec ale kůň.

3 Obchodní jednání

Základem pro podnikatele, který chce v Mongolsku uspět je dobrá znalost tamějšího prostředí a to nejen z hlediska ekonomického a legislativního, ale především je nutné znát historii, tradice a zvyklosti. Bez těchto informací je prakticky nemožné uspět, neboť rozdíl mezi Mongolskem a západním světem může být sice v některých oblastech a zvycích nepatrný, ale většinou se jedná o velké rozlišnosti.

Soukromý sektor je velice pružný a založení firmy je zde poměrně snadné. Podnikatel nemusí ani navštívit rejstříkový soud. Stačí vyhledat notáře, který ověří veškeré dokumenty a registrace bývá hotová do dvou až tří týdnů. Při podnikání můžete narazit ovšem na jiné překážky. Investičních pobídek a garancí je zde velmi málo. Způsob financování může také přitížit realizaci obchodu, neboť chcete-li si půjčit peníze v Mongolsku, budete šokováni velmi vysokými úroky. Mongolsko je země s nedostatkem kapitálu, proto se při realizaci nějakého projektu hledá investor s dostatkem finančních prostředků.

Vhodnými jednacími jazyky je angličtina a ruština. Angličtina z toho důvodu, že je uznávaným celosvětovým jazykem a ruština proto, že díky ruskému vlivu umí velká část obyvatel tento jazyk. S ruštinou máte šanci se domluvit i na venkově, kdežto anglicky zde prakticky nikdo umět nebude. Mongolský partner velice ocení, pokud budete umět pár frází v mongolštině. Řada západních podnikatelů proto navštěvuje kurzy mongolštiny. Pokud budete mít štěstí, narazíte na někoho, kdo umí dokonce trochu česky. Mnoho lidí studovalo v České republice. Jazyková bariéra také způsobuje největší komplikace při obchodních jednání a realizaci obchodu. Jedná se především o situace vyhotovování závěrečné písemné dohody mezi zúčastněnými stranami. V některých případech se totiž smlouva vytváří pro každou stranu v odlišném jazykovém vyhotovení, tj. pro Mongolskou stranu v mongolštině a pro druhou většinou v angličtině. I přes to, že se smlouva vytváří ve spolupráci s profesionálními překladateli, stává se, že bystrý právník je pak schopen

v nedokonalých překladech najít právní skulinku, která může značně zkomplikovat daný obchod.

Иржи Шима
тэргүүн

Азийн бяцхан музей:
Ledce 87
273 05 p. Smečno
CZECH REPUBLIC

утас: (+420) 605 300 773
факс: (+420) 272 741 381
www.volny.cz/mongolia
e-mail: sim.j@centrum.cz

Vizitky mají standardní velikost, to znamená pět centimetrů na šest až osm. Firemní vizitky obsahují klasicky jméno osoby, jméno a sídlo firmy, telefonní a emailový kontakt. Co může

cizince překvapit je, že vizitky jsou psané azbukou. Všeobecně se v Mongolsku píše azbukou. Výrazný rozdíl oproti jiným zemím zde ale nalezneme. Prakticky na každé vizitce je uvedeno mobilní telefonní číslo a to ne firemního, nýbrž soukromého telefonu. Naprostou samozřejmostí je i předávání mobilních čísel mezi Mongoly navzájem, bez toho, aniž by se dané osoby ptali, zda chce své telefonní číslo předat dál. Pokrytí bývá ve městech téměř bezproblémové. Na mongolském trhu působí dva mobilní operátoři. Jeden poskytuje výrazně levnější volání a druhý zase zprávy. Proto mají někteří Mongolové dva mobilní telefony. Tarify pevné linky jsou zde vysoké a tak si ji může dovolit jen málokdo. Telefonní budky na ulici nepotkáte, i přes to si můžete na ulici zatelefonovat. Mongolové, kteří pevnou linku vlastní, si natáhnou dlouhý drát z bytu až na ulici a za poplatek nabízejí možnost telefonování. Tento způsob podnikání je velmi rozšířený. Co se týče vizitek české strany, tak vyhotovení by mělo být dvoujazyčné, kde z jedné strany jsou údaje v jazyce mongolském a z druhé strany anglickém.

V případě, že pojedete na služební cestu do Mongolska, je nutné vzít s sebou pro partnera dárek či jinou pozornost. Výběr dárku je závislý na tom, komu je určen. Obchodnímu partnerovi byste měli přivést určité firemní předměty, jako jsou různé prospekty a brožury, psací potřeby či těžítka s logem firmy. Dalším vhodným typem dárku je takový, který symbolizuje určité národní tradice. V případě České republiky to je sklářský průmysl. Mongolové nemají rádi předměty, které slouží pouze k dekoraci, jako jsou různé sošky a vázy. Kladou důraz na praktičnost předmětu, proto budete mít určitě úspěch s broušenou či keramickou mísou

vhodnou pro různé druhy pokrmů nebo třeba čajový servis. Pokud vybíráte dar při příležitosti návštěvy rodiny, rozhodujte se podle vám dostupných informací. Pokud znáte povolání manželky obchodního partnera nebo její zájmy, vyberte jí takový dar, který bude opět praktický. Například je-li historička nebo profesorka umění, určitě jí potěší pěkná kniha vztahující se k danému oboru. Pokud naopak víte, že daná žena klade důraz na vzhled, vhodným darem bude jistě naše národní jablonecká bižuterie. Jestliže žádné takové informace nemáte, tak neutrálním darem je kytice pro dámu, alkohol pro pána a sladkosti pro děti.

3.1 *Vztahy mezi lidmi*

Rodina hraje v mongolské společnosti důležitou roli. Vazby mezi příbuznými jsou pevné a sahají do dalekého pokolení. Je běžné se setkat s rodinou, která čítá tři sta pokrevních příbuzných, někdy i více. Starším osobám je vždy prokazována úcta. Někdy je až pozoruhodné s jakou starostí, péčí a úctou se chovají Mongolové ke svým starším. Při bližším prozkoumání rodinných vztahů, zjistíme, že rodiče vedou děti k takovému chování již od útlého věku. Vyžadují od nich poslušnost a dodržování určité disciplíny. Starším osobám se vždy jen vyká, zásadně se jim neodmlouvá a naslouchá se jejich radám. Rodina drží při sobě a to nejen v osobním životě, ale i pracovním. Často jsou pracovníci jedné firmy svázáni rodinnými pouty. Tento fakt přináší řadu výhod, ale i spoustu starostí, kdy ředitel firmy často řeší rodinné problémy místo obchodních a také se musí smířit s nespolehlivostí některých svých pracovníků.

Pro řadu Mongolů je jedním z nejužších pout společný původ, tj. narození ve stejném místě. Především tento typ sounáležitosti ovlivňuje obchodní styky. Další úzká pouta mezi Mongoly, kteří jsou také na vysokých pozicích, vznikla během jejich studií v zahraničí. Během posledního desetiletí absolvovala řada Mongolů studium nebo stáž v evropských a jiných vyspělých zemích. Rozsáhlá příbuzenská spřízněnost částečně ovlivňuje jak celou společnost, tak i odvětví jako je ekonomika a politika. Obzvlášť aristokratické a elitní rodiny mají ve společnosti velký vliv. Lidé, pocházející z takových rodin, mají často šanci vstupovat do nejvyšších kruhů moci. Při řešení problémů se Mongolové často

spoléhají na své přátele a příbuzné, kdy doufají, že osoba ve vysoké funkci zasáhne, místo aby problém řešili sami nebo s pomocí práva.

Vztahy mezi nadřízenými a podřízenými nejsou tak chladné jako v jiných zemích. Nadřízený chce své pracovníky lépe poznat, takže se po určité době mezi nimi vytváří přátelský vztah. I přes to, že se jedná o přátelství, pořád se chování řídí podle toho, že jedna osoba je nadřízený a druhá podřízený. Dříve bylo obvyklé, že ve vyšších funkcích byly jen starší osoby a především muži. Kariérní postup se řídil stejnými pravidly jako v Japonsku. S věkem a nasbíranými zkušenostmi se zvyšovalo postavení ve firmě. Po převratu a přechodu ke kapitalismu se to hodně změnilo. Řada mladých přišla k velkým penězům a začali podnikat sami na sebe a zakládali vlastní firmy, kde se stali sobě vlastními šéfy. Na vysokých funkcích se teď pohybuje hodně mladých lidí. Postavení žen se také zlepšilo, běžně se s nimi setkáme na vysokých pozicích. Žena je ekonomicky nezávislá a v rámci rodiny je brána jako rovnocenný partner pro muže. Někteří mladí Mongolové si však těžce zvykají na to, že jsou na vyšší pozici a starší osoby jsou jejich podřízení, kteří se o něj starají.

3.2 Význam času

3.2.1 Přístup k času

Mongolové mají odlišný přístup k času než my ve střední Evropě. Slovo dochvilnost jim moc neříká. Čas měří v naprosto odlišných jednotkách než my. Je to dáno rozlehlostí země a jejími zvyklostmi. Vzhledem k tomu, že většina obyvatel bydlí na venkově nebo zde alespoň strávila část svého života, kde čas plyne pomalu a není třeba nikam spíchat, projevují se tyto poznatky i ve městě. Pracovní doba je v Mongolsku od půl desáté ráno do šesti do večera a mezi jednou a druhou hodinou je pauza na oběd. Tyto časy jsou pouze orientační, neboť v praxi jsou dodržovány jen zřídka a je běžné půlhodinové nebo dokonce hodinové zpoždění. Město se probouzí k životu až tak kolem desáté hodiny. Má to logické vysvětlení. Během zimy, kdy teploty klesají i několik desítek stupňů pod nulu, se vychází ven velmi málo. Kolem desáté ranní bývá mráz

už mírnější a lidé začínají vycházet do ulic. V Mongolsku je zima dlouhá a lidé si na tento rytmus zvykli natolik, že ho dodržují i během léta.

Zajímavostí je, že Mongolové vynikají v takových činnostech, které nevyžadují přesnost a organizovanost. Proto je v této zemi poměrně velké množství talentovaných umělců, jako jsou spisovatelé, zpěváci a herci.

Termíny schůzek je třeba domlouvat s dostatečným předstihem. Mongolové jsou jako národ hodně pověřčivý a schůzky si sjednávají pouze ve dnech, které jsou pro ně podle kalendáře příznivé. Úterý je všeobecně chápáno jako nepříznivý den ke schůzkám nebo velkým rozhodnutím. V tento den se ani nikam daleko nevychází. Čas vhodný pro obchodní schůzku není nějak zvlášť omezen, ale nezkoušejte to před desátou hodinou ránní. Mongolského partnera velice potěšíte, když ho pozvete na oběd nebo na večeři. Mongolové si neváží času jako u nás a přísloví: „Čas jsou peníze“ jim také není známé. Pokud si s někým domluvíte schůzku, nečekejte, že dorazí přesně. Někdy se může stát, že nedorazí vůbec.

Ve Španělsku se setkáme často s výrazem *mañana*. I Mongolové mají podobné slovo a to sice *margaash*, které používají opravdu často. Vychází to z jejich tradičního způsobu života, kdy je jedno, zda pastevec ostříhá svou stou ovci zítra nebo až za týden. Odlišný vztah k času je vidět i na úřadech. Pokud si myslíte, že zde něco vyřídíte rychle, tak se pletete. Na úřadech se čeká většinou celý den. Někdy se vám stane, že vám úředník řekne to tajemné slovo *margaash*. Pro vás to znamená, že na druhý den vstanete a jdete opět čekat na úřad a doufáte, že tentokrát uspějete a na konci dne budete odcházet s pocitem, že jste už vše zařídili.

Mongolové se zaměřují na přítomnost. Plyne z toho řada komplikací. Jejich největším problémem je neschopnost plánovat věci dopředu, případně se snažit předcházet určitým potížím. Mongolové řeší problém tehdy, až nastane. To je velká mezera v jejich charakteru, kterou by měli odbourat a snažit se určité věci předvídat tím, že se začnou více orientovat i na budoucnost.

3.2.2 Fáze obchodního jednání

Navazování prvotních kontaktů bývá časově náročnější. Mongolský obchodník chce svého partnera dobře poznat. Je to z toho důvodu, že cílem

není uzavření jednoho obchodu, nýbrž dlouhodobá spolupráce založená na přátelství a důvěře. Rozhodně nečekejte, že se během první schůzky dostanete rovnou k samotnému obchodu. Většinou to probíhá tak, že zahraniční delegace přijede do Mongolska, kde je pro ni připraven program na pár dní. Cílem programu je ukázat cizincům domácí podnik a jak to v něm funguje. Cizinci jsou z části seznámeni i s kulturními tradicemi země. Poté co se zahraniční partner vrátí domů, dohodne se termín, kdy přijede naopak mongolský partner na prohlídku podniku a země do zahraničí. V lepším případě se o obchodu začne jednat při třetí schůzce, kdy jede zahraniční partner opět do Mongolska anebo se ještě jednou zopakují výměnné návštěvy a projednávání obchodu začne až na schůzce páté.

Mongolsko je sice rozsáhlá země, ale obyvatel má málo. Lidé se zde mezi sebou hodně znají, obzvlášť v obchodní profesi. Myslet si, že obchod můžete uzavřít „na vlastní pěst“ je nerozum. Mongolové nemají v cizí lidi důvěru, proto je lepší navazovat kontakty přes osobu, která je v Mongolsku známá a uznávaná. Mongolové používají takové pořekadlo: „Známý čert je lepší, než neznámý bůh“. Obchody, při kterých se zahraniční partner vydal do Mongolska bez podpory uznávané mongolské osoby a kontrakt byl uzavřen již při první schůzce, málokdy dopadnou dobře. Jedna ze zúčastněných stran je často oklamána a na obchodu trátí. Pro podporu obchodních vztahů slouží řada institucí, jedná se od diplomatické mise na území Mongolska, které mívají vlastní obchodně-ekonomický úsek, nebo třeba v České republice působí Česko-Mongolská obchodní komora, která sdružuje řadu firem obchodujících s Mongolskem.

3.3 *Verbální a neverbální komunikace*

3.3.1 Způsob vyjadřování

Jazyk Mongolů je květnatý. Při vyjadřování používají hodně přirovnání jako např.: „má znalosti jako moře“, často vyjadřují i své pocity ve verších a básních. Je to velice otevřený národ, přímo řeknou, co si myslí. Otevřeně se s vámi podělí o své názory. Pokud budete ke svému

mongolskému partnerovi také upřímní a otevřený, ocení to a bude si vás za to více vážit.

I přes to, že jsou Mongolové národ otevřený, sdělování informací včas a v přesném znění nepatří k jejich silné stránce. Nabízí se dvě možnosti. Ta horší je, že se informaci dozvíte se značným zpožděním jen tak mezi řečí od někoho, kdo s tím nemá prakticky žádnou spojitost. Lepší varianta je, že se důležité sdělení sice nedozvíte včas, ale alespoň s denním nebo pár hodinovým předstihem a můžete podle toho rychle změnit plány.

Jako součást komunikace se využívá i mlčení, které má negativní význam. Mongolové říkají: „Když šéf mluví, tak je to dobré, neboť je spokojený. Když šéf mlčí, je něco špatně a on se zlobí.“ Mongolové nekřičí a ani si nenadávají, mlčení má horší význam než výhrůžky a nadávky. Mlčení jako způsob komunikace využívají především mezi sebou. Mongolové spolu mohou sedět i několik hodin v jurtě a mlčky popíjet čaj.

Mongolové jsou velmi hrdý národ. Jejich chování působí na cizince sebevědomě, někdy až nadřazeně. Je to tím, že emoce skrývají, prakticky je nemožné vyčíst je z výrazu tváře. Strach ani obavy nedávají najevo. I když si s něčím nevědí rady, vše se budou snažit vyřešit sami, o pomoc si prakticky neříkají. Překvapit může i fakt, že nejen málo žádají, ale také málo děkují. Mongolové jsou velice klidní, prakticky je nic nevyvede z míry. Zásadně nekřičí, prakticky ani nezvyšují hlas. Pro cizince to může být v některých chvílích náročné. Jak se u nás říká: „Normální člověk by už byl rudý vzteky“, ale mongolský partner je pořád vyrovnaný, jen se usměje a vše musí pokračovat v klidu dál. V Mongolsku se vyjadřování změny nálad a emocí považuje za nevhodné, naopak trpělivost a porozumění budou oceněny.

Pro Mongoly je sdělování negativních postojů poměrně nepříjemné. Málokdy se setkáte s tím, že vám přímo bez okolků řeknou: „To je špatně“ nebo „Takhle to prostě nepůjde“. S takovýmto jednáním se můžeme setkat jen u mladých, ambiciózních jednatelů. Ostatní Mongolové přímé sdělování považují za projev neúcty, proto se snaží podat záporné informace decentně a zakulaceně. Co se mimiky týče, vyjadřují souhlas a nesouhlas stejným způsobem jako my, tudíž ano kývání ze shora dolu a ne zprava doleva.

3.3.2 Tykání versus vykání, oslovení

Tykání a vykání se v Mongolsku řídí jednoduchými a přesnými pravidly. Tykání je povoleno jen mezi osobami stejného věku nebo osobám mladším. K starším osobám se musíme chovat uctivě, proto jim vždy vykáme. Oslovování má přesný řád i v rámci rodiny. Tykat si mohou mezi sebou jen manželé a nebo děti stejného věku. Jinak děti jak ve formálních, tak i v neformálních situacích musí vykat rodičům, prarodičům, starším sourozencům a ostatnímu příbuzenstvu. V Evropě se tykání používá při bližším kontaktu a vykání pro odstup, v Mongolsku je ale naopak vykání chápáno jako bližší kontakt. Starší osoba tyká mladší vždy automaticky, bez ohledu na to, zda se znají.

Oslovování pomocí titulů se v Mongolsku moc nepoužívá. Důležité je postavení ve firmě a pak se oslovuje prostřednictvím pozice. Mongolové svému nadřízenému neříkají pane řediteli, používají výraz, který se překládá jako „šéf“.

Mongolské jméno se v současné době skládá ze tří částí. První a nejdůležitější jméno, je jméno rodné, které se získává při narození. Toto jméno plnilo dříve zároveň roli příjmení. Druhé jméno se získává po otci. Uvedu názorný příklad na sobě. Já jsem získala rodné jméno Šárka a můj otec se jmenuje Václav. Spojíme-li mé rodné jméno a jméno po otci, budu se jmenovat Václavova Šárka. Třetí jméno je rodové, které se užívá teprve od počátku 90. let, kdy byla provedena vládní reforma. Toto jméno si obyvatelé mnohdy nepamatovali a zjišťovali ho návratem do rodných míst a situace vyvrcholila tím, že se pětina obyvatel hlásí k rodovému jménu Čingischána. Ten, komu se nepodařilo rodové jméno zjistit, si mohl jméno vymyslet podle své profese nebo svých zálib. Další zvláštností u jmen je, že žena nepřebírá po svatbě žádnou část jména svého muže, ale jmenuje se pořád stejně.

Mongolština je velice pestrý jazyk, který dává možnost krásného, květnatého vyjadřování. Není tedy divu, že se mongolština označuje za jazyk s nejvíce druhy pozdravů. Pozdravy se liší podle ročních období, dnů, hodin a místa, podle svátků, dokonce i podle povolání mluvčího a osloveného. S pestrostí pozdravů se setkáte ale jen na venkově. Ve městě

se užívá jeden jednotný pozdrav bez ohledu na denní či noční dobu. Překládá se jako „Dobrý den“.

3.3.3 Vhodná a nevhodná témata ke konverzaci

Mongolové mají rádi, když obchodní jednání probíhá příjemně. Dávají přednost neformálnímu přístupu, ani na etiketu si moc nepotrpí. Preferují klid a pohodu, žádné stresy a nevraživost. Jsou velice zábavní a rádi si i zavtipkují. I v momentě, kdy dojde k porušení některých tabu, je vhodné je obrátit v žert, partner vám jistě odpustí. Měli byste si ovšem dávat pozor, s kým a na jaké téma vtipy vyprávíte. U starších jednatelů byste se měli vtipkování vyhnout, obzvlášť jste-li teprve v seznamovací fázi. Poté, co poznáte partnera blíže, se už můžete rozhodnout na základě jeho charakteru a poznatků, kterých jste o něm získali. V momentě, kdy váš obchodní partner nespolupracuje, tak jak si přejete, není dobré na něj začít tlačit. Tlak nebo výhrůžky typu, že problém podstoupíte vyšším orgánům, nepřinesou očekávaný výsledek. Mnohem lepší, je, když vše důkladně vysvětlíte a ukážete partnerovi ochotu a trpělivost.

Konverzace na žádné schůzce ani obchodním jednání nezačíná hned důvodem setkání. Nejdříve se pohovoří na téma: „Jak se mají jednotliví zúčastnění a jak se daří jejich rodinám?“, dále „Jaké jsou novinky?“. Velmi oblíbenými tématy je tedy rodina, na venkově se mluví o stavu dobytka, pasteveckých podmínkách, počasí a i na téma cesty. Naopak mezi nevhodná témata patří všechny strasti života. Mongolové neradi mluví o svých problémech i o problémech druhých, proto se s nimi nikdy nebavte například o rozvodech, nemocech, smrti a i jiných nepříjemnostech. Rozhovory na tato negativní témata Mongolům signalizují negativní osud, který by mohl potkat i je. Hostitel nikdy nezačíná rozhovor jako první, mluvit začíná vždy host. Jako cizinci, byste se měli vyhnout rozhovoru před hostitelem v jazyce, kterému nerozumí a nikdo mu jej nepřekládá.

Jedná-li se o první schůzku, zapůsobíte na svého mongolského partnera, jestliže budete znát něco o historii jejich národa. Mongolové jsou velice pyšní na svůj původ a osobnost Čingischána leží v srdci každého Mongola až do současnosti, proto byste měli být opatrní, jak o Čingischánovi budete mluvit. Rozhodně byste se měli vyhnout

poznámkám jako, že Čingischán byl krutý a nemilosrdný dobyvatel, který drancoval všechna města, která dobyl. Tento fakt je vyučován často na školách v hodinách dějepisu. Podíváme-li se však do podrobnějších historických publikací, zjistíme, že tomu tak přesně nebylo.

3.4 Interpersonální vzdálenost

Vzdálenost jednajících osob je přibližně stejná jako ve střední Evropě, zhruba šedesát centimetrů. Je také rozdíl při schůzkách, kdy se teprve navazuje kontakt a při schůzkách mezi dlouholetými partnery. Postupem času, kdy se dva partneři seznamují a třeba i spřátelí, se interpersonální vzdálenost zmenšuje. Proto není neobvyklé poplácávání po ramenu mezi dlouholetými obchodními partnery. S polibky na tvář se zde setkáme velice zřídka, prakticky vůbec.

Dříve se ruce při seznamování a setkávání vůbec nepodávaly. Pramení to z toho, že podávat někomu věc jednou rukou je projev neúcty. Veškeré dary se proto předávají a přijímají oběma rukama. V současnosti je už běžné si při seznamování podat ruku. I při každém setkání je slušné si při pozdravu a loučení potřást rukou. Pořadí osob při podávání rukou je stejné jako u nás. Osoba společensky výše postavená podává jako první ruku osobě společensky níže postavené. V běžném životě nabízí tedy ruku nadřízený podřízenému, osoba starší osobě mladší, žena muži a hostitel hostovi. Při každém pozdravu a potřesení ruky se vám odměnou dostane širokého a upřímného úsměvu.

Závěr

Když jsem se rozhodovala, jaké téma si vyberu ke zpracování, mohla jsem se rozhodovat mezi několika zeměmi. Mongolsko jsem si vybrala proto, že jsem si myslela, že nebude tak těžké sehnat potřebné informace. Bohužel to ale zas tak snadné nebylo. Obzvláště v podnikatelské sféře se o této zemi mluví velmi málo. Podle mého názoru je škoda, že se tato země během 90. let vytratila z povědomí našich podnikatelů, neboť obchodní vazby České republiky a Mongolska byly silné a pro obě strany výhodné.

Mongolové jsou velmi hrdý národ, samostatní s velkým citem pro detail. Všechny tyto vlastnosti můžeme vyčíst z první kapitoly. Jejich významná historie zformovala v jejich srdcích hrdost. Sic krátká, ale významná pozice této země za dob Čingischána nám odůvodňuje, proč jsou velmi pyšní na svůj původ. Příroda se zdá turistům nevinná a čistá. Pro Mongoly je v jistém směru jejich nepřítelem, neboť klima je zde kruté a chladné. Tento fakt udělal Mongoly samostatnými, kteří dokážou přežít v podmínkách drsné zimy. Subkapitoly ekonomika a doprava jsou určitou pobídkou pro podnikatele. Infrastruktura je totiž v této zemi prakticky nulová a její rozvoj samozřejmě podpoří rozvoj celé ekonomiky.

Mongolové kladou důraz na tradice a jejich dodržování. Druhá kapitola podrobně popisuje specifika tohoto národa a jejich zvyky. Obzvláště v této kapitole si můžeme uvědomit rozdíl mezi našimi kulturami, kdy v Mongolsku většina lidí žije stejným tradičním způsobem jako dříve a jen lidé ve větších městech žijí podobně jako my. Řada tradic a zvyků byla opět ovlivněna klimatickými podmínkami této země. Proto většina obyvatel obzvláště na venkově nosí *deel*, který má natolik funkční využití pro venkovany jako žádný jiný moderní oděv. Ani obydlí se oproti dobám Čingischána nezměnilo. Je to také z toho důvodu, že moderní domy by těžko odolávaly náporům krutého větru a mrazu. Vzhledem k přetrvávajícímu kočovnému způsobu života by tyto domy nemohly také plnit podmínku snadného přestěhování. I přes to, že jsou lidé na venkově velmi chudí, nenechají stát žádného cizince před jurtou, ale vždy ho pozvou dál. Host je vždy poctěn přinejmenším čajem, většinou ale i něčím jiným.

Podnikání v Mongolsku v sobě skrývá řadu výhod i nevýhod. Jako v každé zemi i zde můžete narazit na nepoctivého obchodníka. Pokud však budete kontakty navazovat přes někoho, koho znáte a kdo je i v Mongolsku známý, toto riziko minimalizujete. Je nutné mít na paměti, že vzhledem k nízkému počtu obyvatel se lidé v obchodní sféře mezi sebou dobře znají. Další nevýhodou je jazyková bariéra. Mongolové jako národ nepatří k lidem, kterým se cizí řeč učí snadno. Někdy tedy mohou v tomto ohledu vzniknout nedorozumění. Při navazování obchodních kontaktů je třeba se obrnit trpělivostí a tolerancí. Mongolové mají specifický přístup k času a dodržování lhůt. Slovo přesnost asi neznají. Hádky a křik však tento či jiný problém nevyřeší, ba naopak s trpělivostí a pochopením dojdete nejdále. Ani sami Mongolové nezvyšují hlas, aby vyjádřili nespokojenost. Mlčení má na ně mnohem větší dopad, neboť má negativní význam. I přes tyto nevýhody má podnikání v této zemi řadu pozitiv. Obchodní jednání probíhá příjemně a mongolský partner ho zpestřuje i vtipy. Kontakty, které zde navážete, jsou dlouhodobé a na svého partnera se můžete spolehnout.

Při zpracování mé bakalářské práce jsem postupně našla zalíbení v této zemi. Mojí pozornost zaujaly fotky nádherné panenské krajiny. Velmi dobrou zkušenost mám i z osobního kontaktu s jedním Mongolem. Jednou bych se ráda do této země podívala ať už jako jen turista nebo zástupce nějaké firmy. Doufám, že stejné pocity budou mít i ostatní, kteří si tuto práci přečtou.

Seznam literatury:

- [1] KOHN, M. *Mongolsko*. 1. vyd. Praha: Svojtka&Co., 2006. 324 s. ISBN 80-7352-388-4
- [2] WEATHERFORD, J. *Čingischán–Utváření moderního světa*. 1. vyd. Praha : BB/art s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Jiří buchal, 2006. 367 s. ISBN 80-7341-776-6
- [3] Společnost přátel Mongolska. *Informační Bulletin*, 2001, č. 1
- [4] Společnost přátel Mongolska. *Informační Bulletin*, 1998, č. 3–4
- [5] Společnost přátel Mongolska. *Informační Bulletin*, 1999, č. 2
- [6] Společnost přátel Mongolska. *Informační Bulletin*, 2000, č. 3–4
- [7] Businessinfo. *STI 2006 Mongolsko*. [on line]. www.businessinfo.cz
- [8] Human resources server. *Rozhovor s Pavlem Moravcem, ředitelem firmy Primossa Corporation*. [on line]. http://www.hr-server.cz/common/vlastni_clanek_detail.asp?c_id=367&o_id=1301
- [9] Seminární práce Tsevelmaa Sharkhuu. *Trochu o kultuře, zvycích a společenském chování v Mongolsku s praktickými radami*
- [10] ZVELEBIL, J. V Ulaanbaataru, vyprávění podnikatele M. Vašíčka. *Reflex*, 2006, roč. 17, č. 24, s. 50–51
- [11] VYHNÁNE, T. Mezi bakterií a železem. *Babylon*, 2002, č. 8, s. 1 a 5
- [12] KARLÍČEK, M. *Hospodářské vztahy České republiky a Mongolska*. VŠE, Diplomová práce, 2002, 93s.
- [13] Dokument ze série Nová cestománie. *Mongolsko: Ve znamení koně*. televize Nova 21.10.2007 v 9:10
- [14] Rozhovor s viceprezidentem Mongolské obchodní komory panem Jargalsaikhan Dashdavaa
- [15] Rozhovor s bývalým velvyslancem a současným ředitelem Společnosti přátel Mongolska PhDr. Jiřím Šímou DrSc.
- [16] www.hedvabnastezka.cz
- [17] www.poutnik.cz
- [18] www.poutnici.sk
- [19] www.expedia.cz

- [20] www.nox.cz
- [21] www.visnak.webz.cz
- [22] www.maudcaffe.net
- [23] www.mzv.cz
- [24] www.yourtent.com
- [25] www.mongoliatoday.com
- [26] www.cia.gov
- [27] www.welcome2mongolia.com
- [28] www.guide-mongolia.com
- [29] www.mongolbank.mn
- [30] www.mongoluls.net
- [31] www.ikoktejl.cz

Seznam příloh

<u>Příloha</u>	50
<u>Obrázky k textu</u>	50
<u>Obrázky oblečení</u>	60
<u>Ukázka symboliky</u>	65
<u>Obrázky Jurta</u>	67
<u>Obrázky k mongolské kuchyni</u>	71
<u>Obrázky Ovoo</u>	72
<u>Obrázky Naadam</u>	74
<u>Mongolské známky</u>	79
<u>Mongolské vizitky-jednostranné</u>	86
<u>Mongolské vizitky-oboustranné</u>	87
<u>Česko-mongolský slovník</u>	90

Příloha

Obrázky k textu

Obrázek č. 1: Mapa Mongolska

Zdroj: <http://www.nox.cz/travel/travel-mongolsko01.htm>

Obrázek č. 2: Veřejný dopravní prostředek

Zdroj: <http://www.nox.cz/travel/travel-mongolsko04-ulanbatar01.htm>

Obrázek č. 3: Členové vlády

p.č.	Funkce	příjmení a jméno(angl. verze)	příjmení a jméno(český přepis)	strana, koalice
1.	Premiér	Miyegombo Enkhbold	Mijegombijn ENCHBOLD	MLRS
2.	Vicepremiér	Mendsaikhan Enkhsaikhan	Mendsajchanij ENCHSAJCHAN	Nová Národní Strana
3.	Vedoucí sekretariátu vlády	Sundui Batbold	Sundujn BATBOLD	MLRS
4.	zahraničních věcí	Nyamaa Enkhbold	Nyamágijn ENCHBOLD	MLRS
5.	financí	Nadmid Bayartsaikhan	Nadmidijn BAJARTSAJCHAN	MLRS
6.	spravedlnosti a vnitra	Dorj Odbayar	Dordžijn ODBAJAR	MLRS
7.	obrany	Mishig Sonompil	Mišigijn SONOMPIL	Nová Národní Strana
8.	průmyslu a obchodu	Bazarsad Jargalsaikhan	Bazarsadijn DŽARGALSAJCHAN	RS
9.	sociální ochrany a práce	Luvsan Odonchimed	Luvsangijn ODONČIMED	MLRS
10.	ochrany životního prostředí	Ichinkhorloo Erdenebaatar	Ičinchorlógijn ERDENEBATAR	strana Vlast
11.	paliv a energetiky	Badarch Erdenebat	Badarčijn ERDENEBAT	strana Vlast
12.	zdravotnictví	Lamjav Gundalai	Lamdžavýjn GUNDALAJ	strana Lidu
13.	školy, kultury a vědy	Ulziisajkhan Enkhtuvshin	Ulzísajchan ENCHTUVŠIN	MLRS
14.	cest, dopravy a turistiky	Tsegmid Tsengel	Cegmidijn CENGEL	MLRS
15.	potravin a zemědělství	Dendev Terbishdagva	Dendevijn TERBIŠDAGVA	MLRS
16.	stavebnictví a urbanistiky	Janlav Narantsatsralt	Džanlavijn NARANCACRALT	Nová Národní Strana
p.č.	Ministři bez portfeje,	příjmení jméno (angl.verze)	příjmení a jméno(český přepis)	strana, koalice
17.	odpovídá za řešení mimořádných situací	Sainbuyan Otgonbayar	Sajnbujan OTGONBAJAR	strana Vlast
18.	řídí Nejvyšší kontrolní úřad	Ukhnaa Khurelsukh	Uchnágijn CHURELSUCH	MLRS

Zdroj: <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={2B137B47-C39D-4C8B-BDAE-DCF07554F837}>

Obrázek č. 4: Deel

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 5: Pokrývka hlavy

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 6: Louz

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 7: Gutul

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 8: Tradiční ženský oděv

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 9: Náušnice

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 10: Účes

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 11: Princezna Amadala z filmu Hvězdné války

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 12: Dávný účes mužů

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 13: První stříhaní

Zdroj: <http://www.mongoliatoday.com/issue/7/clothes.html>

Obrázek č. 14: Státní vlajka

Zdroj: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/flags/mg-flag.html>

Obrázek č. 15: Převoz jurty vcelku na voze

Zdroj: http://www.yourtent.com/yurts_special.htm

Obrázek č. 16: Kostra jurty

Zdroj: <http://www.ub-mongolia.mn/photos-pictures-mongolia-yurt-ger-construction-building.html>

Obrázek č. 17: Vstupní dveře jurty

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>

Obrázek č. 18: Interiér jurty

Zdroj: <http://www.nox.cz/travel/travel-mongolsko06-manzshir01.htm>

Obrázek č. 19: Svátek Naadam - úbor zápasníka

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page3.htm>

Obrázek č. 20: Svátek Naadam - zápas

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page13.htm>

Obrázky oblečení

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page5.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page6.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page10.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page11.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page2.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page8.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page12.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page31.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page9.htm>

Ukázka symboliky

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>)

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>

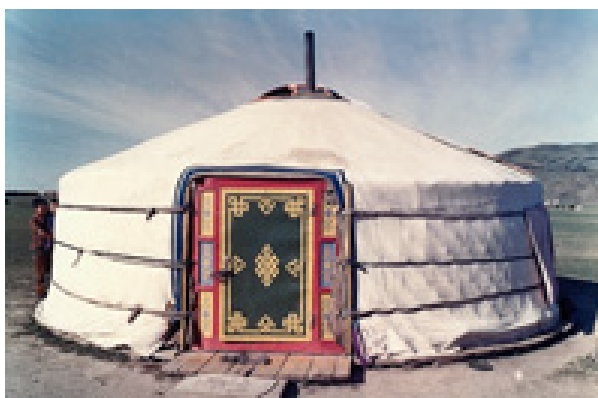

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/accessories/>

Obrázky Jurta

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page4.htm>

Zdroj: <http://warszawa.sarp.org.pl/pokaz.php?id=1759>

Zdroj: <http://www.ares.cz/tents/cz/jurta.htm>

Zdroj: <http://www.bluepeak.net/mongolia/ger.html>

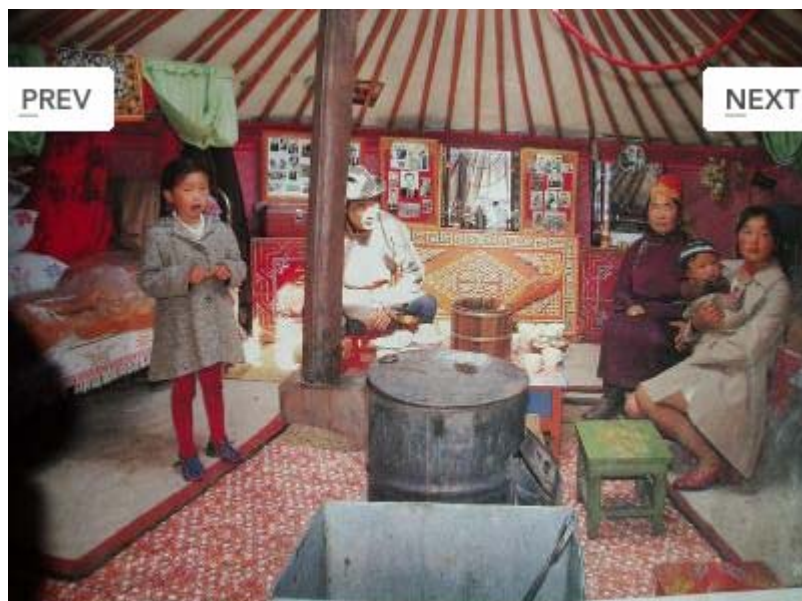
Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/once-upon-a-time-in-mongolia/>

Zdroj: http://www.abagro.hu/index.php?op=galeria&ország_id=57

Zdroj: <http://www.bluepeak.net/mongolia/ger.html>

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/the-mongolian-heritage/>

Zdroj: http://gran.baikal.net/whs/en/we_live.html

Obrázky k mongolské kuchyni

Zdroj: <http://www.bluepeak.net/mongolia/countryside.html>

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/the-mongolian-heritage/>

Obrázky Ovoo

Zdroj: <http://www.nox.cz/travel/travel-mongolsko06-manzshir01.htm>

Zdroj: <http://www.gonomad.com/gallery/mongolia/mongoliaphotogallery.html>

Zdroj: <http://greenhs.com.au/blog/photos/album/once-upon-a-time-in-mongolia/>

Obrázky Naadam

Zdroj: http://www.kiku.com/electric_samurai/virtual_mongol/image/h_03.jpg

Zdroj: <http://mongoluls.net/naadam.shtml>

Zdroj: <http://www.nox.cz/travel/travel-mongolsko05-kharkhorin01.htm>

Zdroj: http://www.kiku.com/electric_samurai/virtual_mongol/image/h_05.jpg

Zdroj: <http://www.20minutos.es/noticia/140185/0/Siguen/juegos/mongoles/>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page22.htm>

Zdroj: <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Mongolia/page30.htm>

Zdroj: http://www.kiku.com/electric_samurai/virtual_mongol/image/h_04.jpg

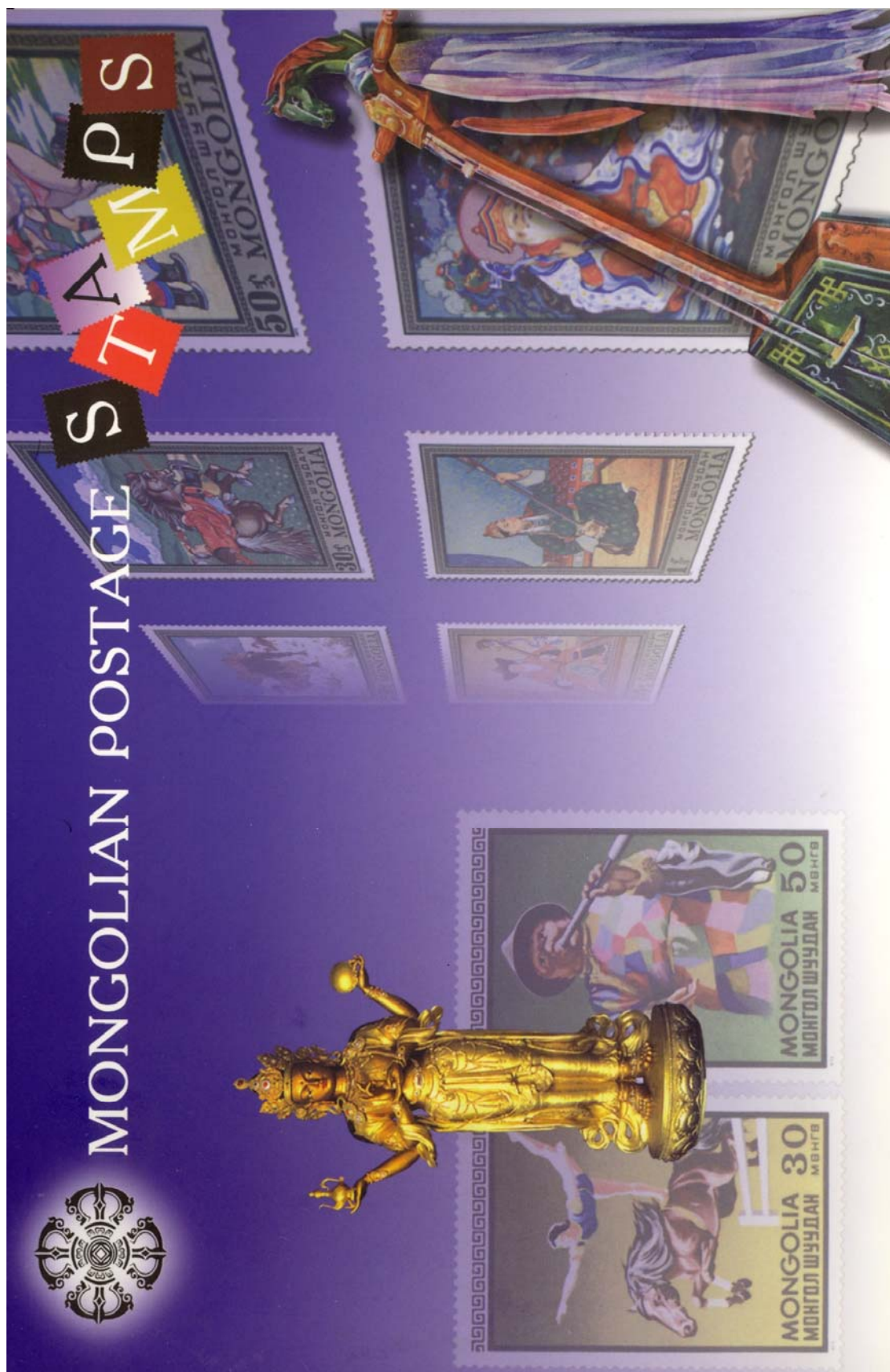
Zdroj: <http://www.maxwaugh.com/store/details.php?iid=105>

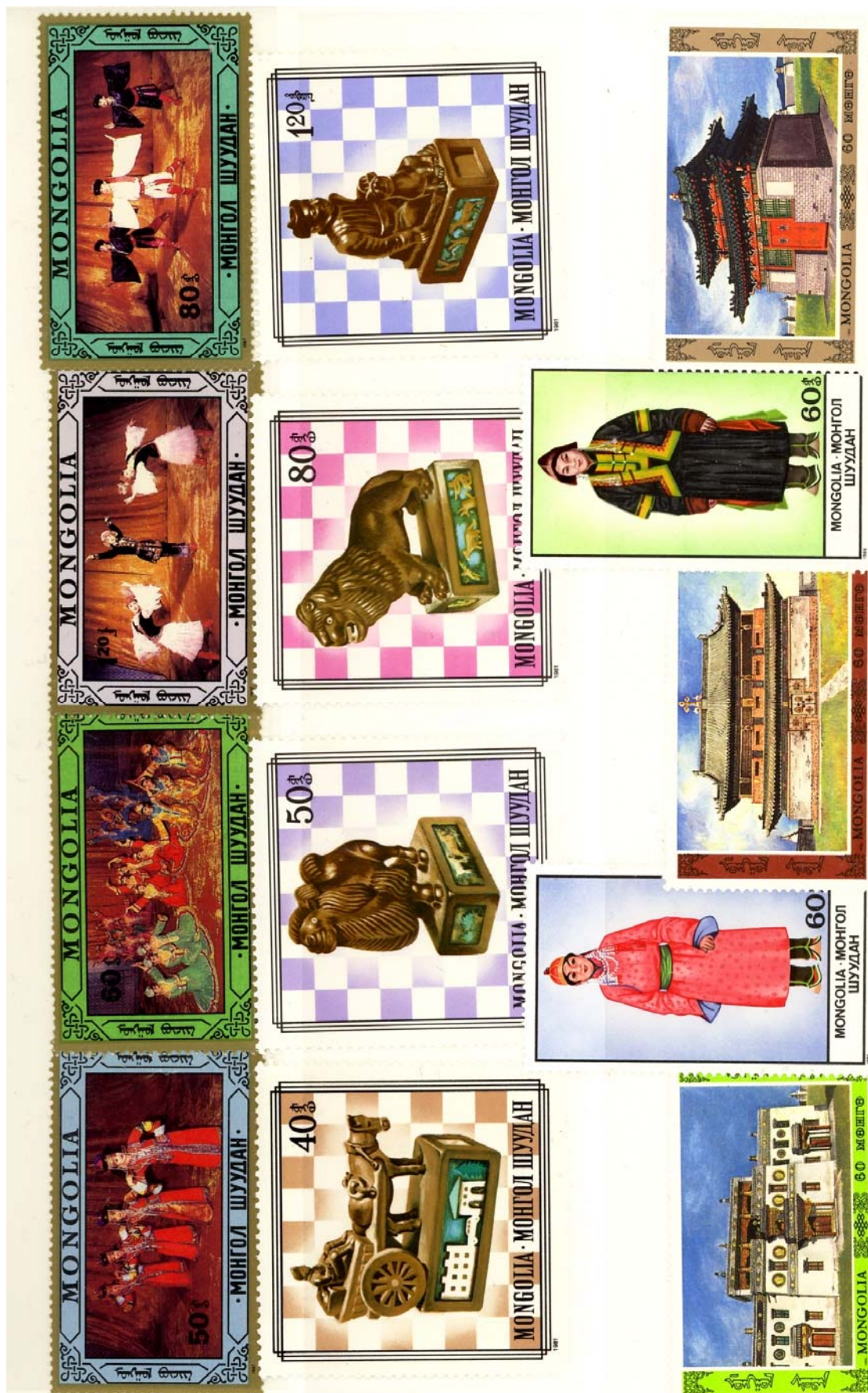
Zdroj: <http://www.asia-planet.com/mongolia/packagetours/ulaanbaatar-naadam-games.htm>

Mongolské známky

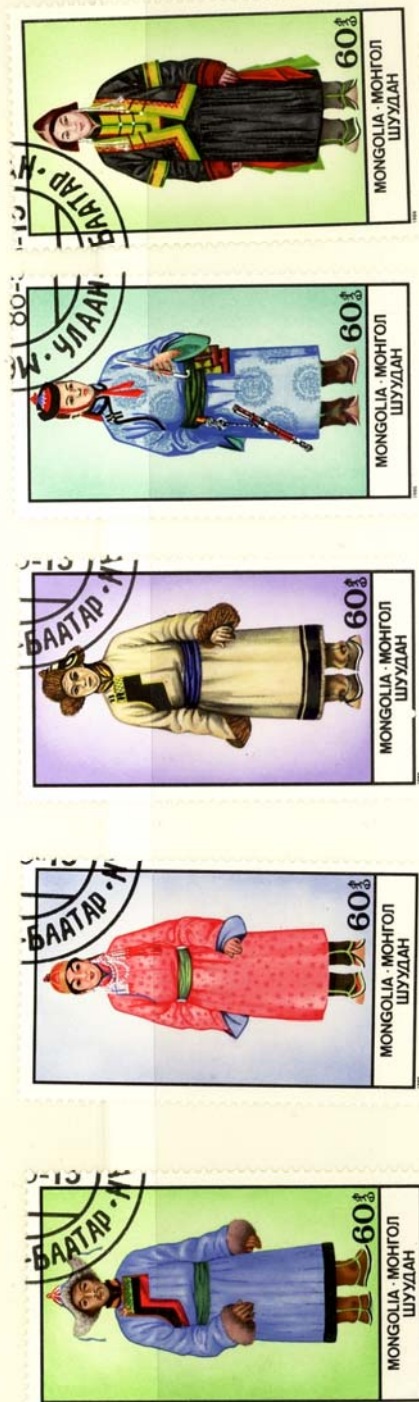

Mongolské vizitky-jednostranné

 SKP MONGOLIA CO.,LTD
Beauty Products Trade

KHALIUN Altansukh
Director

Bayangol District , 1st khoroo,
Variete Business Center, 3rd floor
Ulaanbaatar, Mongolia,
Tel/Fax: +976-11-300360,
Mobile: +976-91990545
E-mail: beautyuniverse@magicnet.mn

 S.BAASANKHUU
President

**Manufacture,
Trade & Service**

Bayangol Duureg 2
Ulaanbaatar,
Mongolia
MGL 210644/244

Tel: +976-11-361055
Fax: +976-11-300839
E-mail: tbd-anduud@magicnet.mn
tbd_anduud@01019freenet.de

 MONGOLIA
MINISTRY OF INDUSTRY AND TRADE

D. BATMUNKH
Deputy Chief Trade and Economic
Cooperation Department

Government Building-2
United Nation's Street-5/1
Ulaanbaatar-210646
Mongolia

Tel: (976-51) -263010
Fax: (976-51) -263100
E-mail: batmunkh@mongoliatrade.mn

 UURT GOLD Co.,Ltd

 JADAMBAA.S
Director

Mongolia, Ulaanbaatar,
Sukhbaatar district,
Pox - 48A

Mobile: 976-99117300
Phone: 976-11-457802
Fax: 976-11-457802

 MANDAL INTERNATIONAL CO., LTD
GENERAL DIRECTOR

NAMSRAIJAV Sosorbaramyn
CEO, EXECUTIVE DIRECTOR
DARKHAN FLOUR MILLING Co.,Sh.

Ulaanbaatar
P.O.B 51/561
Mongolia

tel: 976-11-453269
Fax: 976-11-451-707
Mobil: 9911-2884
E-mail: Bmandal@magicnet.mn

Mongolské vizitky-oboustranné

B. GANTULGA
Executive Director

Bayangol district-2
Chingunjav Str-71/3
Mongolia, Ulaanbaatar-210526
Web: <http://www.monos.mn>

Tel: 976-11-325639
Fax: 976-11-325639
Mobile: 976-99112418
E-mail: gantulga@monos.mn

Б. ГАНТУЛГА
Гүйцэтгэх захирал

Монгол Улс
Улаанбаатар-210536
Баянгол дүүрэг
Чингүнжавын гудамж-71/3

Утас: 976-11-325639
Факс: 976-11-325639
Гар утас: 976-99112418
И-мэйл: gantulga@monos.mn
Вэб: <http://www.monos.mn>

tourism & Foreign Trade
"UURTTOUR" Co., LTD

Jadamba
TSOLMON
General manager

Ulaanbaatar city
Bayanzurkh district, 6 khoroo
The building of Zaag service
P.O.Box - 48A
Tel: (976-11)-457802
Fax: (976-11)-457802
Mobile: (976)-9919-0240
E-mail: uurttour@magicnet.mn
Web: www.uurttour.mn

Аялал жуулчлал, гадаад худалдааны
"УҮРТТУР" ХХК

Улаанбаатар хот
Баянзүрх дүүрэг, 6-р хороо
Зааг сервисийн байр
Ш/х - 48а салбар
Утас: 457802
Факс: 457802
Гар утас: 9919-0240
E-mail: uurttour@magicnet.mn
www.uurttour.mn

A. Enkhsaikhan
Producer

Eagle Broadcasting Company
P.O.Box 1054
Ulaanbaatar - 13, Mongolia

Phone: 976-11-463088
Cell: 976-99811350
Fax: 976-11-463077
E-mail: A_Saikhan@yahoo.com

А. Энхсайхан
Продюссер

Ийгл Бродкастинг Компани
Улаанбаатар - 13
ш/х - 1054

Утас: 463088
Гар утас: 99811350
Факс: 463077
И-мэйл: A_Saikhan@yahoo.com

**MONGOLIAN NATIONAL PUBLIC
RADIO AND TELEVISION**

ALTANGEREL Jigjidsuren

*MM agency
Journalist*

*Khuvisgaliin zam-3
Ulaanbaatar-11
Mongolia*

*Tel: 976-11-369541 (o)
Fax: 976-11-300771
Mobile: 976-99837383*

E-mail: jigjidsuren_altangerel@yahoo.co.uk

**МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ОЛОН
НИЙТИЙН РАДИО, ТЕЛЕВИЗ**

Жигжидсүрэн АЛТАНГЭРЭЛ

*ММ агентлаг
Сэтгүүлч*

*Монгол улс
Улаанбаатар-11
Хувьсгалын зам-3*

*Утас: 976-11-369541 (a)
Факс: 976-11-300771
Гар утас: 976-99837383*

E-mail: jigjidsuren_altangerel@yahoo.co.uk

**THE NATIONAL CENTRAL
HOSPITAL**

Nanzad ODSUREN

*Anesthesiologist master
of medical science*

*Ulaanbaatar-210648
Sukhbaatar district
Karl Marx Street-2*

*Tel: (976-11) 322136
Mobile: (976-11) 99120308
E-mail: odnz@magicnet.mn*

**УЛСЫН КЛИНИКИЙН ТӨВ
ЭМНӨЛӨГ**

Нанзадын ОДСҮРЭН

*Эмчилгээ, эрдэм шинжилгээ судалгаа
эрхэлсэн орлогч дарга
АУ-ны магистр, докторант*

*Улаанбаатар-210648
Сүхбаатар дүүрэг
Карл Марксын гуаамж-2*

*Утас: 322136
Гар утас: 99120308
И-мэйл: odnz@magicnet.mn*

Nasanbuyan BAYANSAIKHAN, Ph.D

General Director

BAYARS CONSTRUCTION Co., LTD

*Mongolia, Ulaanbaatar
Tel: 976-11-323508, Fax: 976-11-325800
Mobile: 976-99116371, E-mail: bayanaa@magicnet.mn*

- Member of the National Council under the Government of Mongolia
- Mongolian construction engineer-advisor
- Member of the Governing Board of Social Democratic Women's Association
- Member of the Governing council of outstanding businesswomen
- "Mongolia's outstanding businesswoman" title holder
- "Mongolia's outstanding manager" title holder
- President of high school "Diana"
- Chairman of the Dutch Mongolian Business Association

STATE GREAT HURAL
(PARLIAMENT) OF MONGOLIA

Chojjamts RADNAA

Member of the State Great Hural

Ulaanbaatar-12 Tel: 266972 (o), 352097 (h)
Government house Fax: 976-11-327016
MONGOLIA Mobile: 976-99117345
E-mail: radnaa@mail.parl.gov.mn

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

Чойжамцын РАДНАА

Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн

Улаанбаатар-12 Утас: 266972 (а), 352097 (r)
Төрийн ордон Факс: 976-11-327016
Монгол Улс Гар утас: 99117345
E-mail: radnaa@mail.parl.gov.mn

“TUMURT-TRANS” Co.,Ltd

Ts. GANTULGA
*Vice director of
Finance & Foreign Trade*

Bayangol district Tel: 976-99114038
20-r khoroo 976-96663330
Ulaanbaatar-44 Fax: 976-11-686562
P.O.Box-68 E-mail: tumurt_trans@yahoo.com

“ТӨМӨРТ-ТРАНС”ХХК

Ц. ГАНТУЛГА
*Санхүү, гадаад худалдаа эрхэлсэн
дэд захирал*

Баянгол дүүрэг Утас: 976-99114038
20-р хороо 976-96663330
Улаанбаатар-44 Факс: 976-11-686562
Ш/х-68 И-мэйл: tumurt_trans@yahoo.com

Česko-mongolský slovník

AROT	tvrdý sušený sýr s obsahem vitamínu C
CHUCHURYK	kožený vak na kobydí mléko kumis
BESLOK	sýr
NYRMILERCH	pálenka z mléka, moudrá voda
MOR	kůň
CHORK	tabatěrka
URM	škraloup na mléce
BORC	sušené maso
CHRŠEN	nudle do polévky
BUZ	knedle plněné masem
CHUŠU	taštičky s masem
KANS	dýmka
CHUCHUR	destilační přístroj na pálení moudré vody
IMEL	sedlo
DEEL	oděv podobný županu
TORCOK	špičatá čapka
BUS	pás přepásající DEEL žuoan
AIREK	Mongolský název Ruského kumis (kobydího mléka)
ÚLKA	dlouhá pastevecká hůl na konci opatřená smyčkou
GEUTAL	boty
SUTECAE	čaj s mlékem
TEMCH	tabák
DYMBE	hra podobná našemu kámen, nůžky, papír
UMIT	kalhoty
CAMC	bunda
TALCH	chleba
SEMBAJNU	pozdrav
BAJRLLA	děkuji
BAJRTE	nashledanou
IT	jíst
Ú	pít
UMTYCH	nemoc
US	voda

OVÓ	hromada kamení, coby mohyla poutníků
KAL	ohně
AMČ	lékař
CAKDA	policista
CHAMRITEMCH	šňupací tabák
GOI	řeka
ZOLGOCH	slavnostní pozdrav
MACH	maso
CHUTAKA	nůž
UCHER	kráva
CHOŇ	ovce, beran
JAMA	koza
GER	jurta